ПОГОДЖЕНО
педагогічною радою
Новомиргородського ліцею №3
протокол № ___
від_____2025р.

ЗАТВЕРДЖЕНО
директор
Новомиргородського ліцею №3
Свистунова Т.І. _____

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
Пурпурівського
дошкільного підрозділу
Новомиргородського ліцею №3
на 2025-2026 н.р.

Зміст

Вступ.

Розділ 1. Нормативно-правові документи, за якою працюватиме заклад дошкільної освіти у 2025-2026 навчальному році.

Розділ 2. Проблема, завдання та пріоритетні напрями, над яким працюватиме Пурпурівський ЗДО у 2025-2026 н.р., шляхи реалізації завдань.

Розділ 3. Умови забезпечення якості дошкільної освіти в Пурпурівському ЗДО.

1. Кадрове забезпечення.
2. Середовище ЗДО.

Розділ 4. Комплектування закладу дошкільної освіти.

Розділ 5. Вікові особливості дітей, які можуть здобувати дошкільну освіту за нею, у тому числі орієнтовні показники розвитку дитини (психічного, фізичного тощо).

Розділ 6. Перелік освітніх напрямів.

Розділ 7. Очікувані результати навчання вихованців за освітніми напрямами.

Розділ 8. Психологічний портрет ідеального першокласника.

1. Показники компетентності.
2. Наступність ЗДО та ЗОШ.

Розділ 9. Планування освітньої діяльності Пурпурівського ЗДО у 2025-2026 навчальному році.

1. Види діяльності.
2. Форми організації освітнього процесу.
3. Навчальне навантаження.
4. Форма планування роботи з дітьми.
5. Планування роботи з батьками.
6. Рекомендації щодо взаємодії та педагогічного партнерства між закладом дошкільної освіти та батьками.

Розділ 10. Особливості організації освітнього процесу.

1. Очна форма.

2. Гурткова робота.

3. Використання інноваційних методик та технологій.

Розділ 11. Моніторинг якості наданих освітніх послуг.

1. Основні політики забезпечення якості освітньої діяльності та якості освіти в ЗДО.

2. Основні процедури вивчення якості освітньої діяльності в ЗДО.

3. Очікувані результати щодо реалізації системи внутрішнього забезпечення якості освіти.

ВСТУП

Освітня програма розроблена відповідно до вимог Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» (ст. 23. Освітня програма), «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (від 25.04.2019р.), Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція від 22.05.2012р.). Вона окреслює підходи до планування й організації закладом освіти єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення вихованцями обов'язкових результатів навчання (набуття компетентностей), визначених Базовим компонентом дошкільної освіти.

Освітня програма визначає:

– загальний обсяг навантаження та очікувані результати навчання (набуті компетентності);

– перелік, зміст, тривалість і взаємозв'язок освітніх ліній, логічну послідовність їх реалізації;

– форми організації освітнього процесу;

– систему внутрішнього забезпечення якості освіти.

Освітня програма діяльності закладу дошкільної освіти зорієнтована на цінності та інтереси дитини, урахування вікових можливостей, збереження дитячої субкультури, взаємозв'язок усіх сторін її життя та створення умов для соціально-емоційного благополуччя й адаптації кожної дитини в соціумі дорослих та однолітків шляхом засвоєння культурно-комунікативних засобів спілкування.

Мета освітньої програми - реалізація комплексу розвивальних, виховних, навчальних функцій та змістових напрямів організації життєдіяльності в межах вікової компетентності дітей від 2 до 6 (7) років із поступовим ускладненням змістовної наповнюваності на кожному віковому етапі.

Завдання програми - сформованість мінімально достатнього та необхідного рівня освітніх компетенцій дитини перших 6 (7) років життя, що забезпечує її

повноцінний психофізичний та особистісний розвиток і психологічну готовність до навчання у школі. Визначені Базовим компонентом дошкільної освіти вимоги до обсягу необхідної інформації, життєво важливих умінь і навичок, системи ціннісних ставлень до світу та самої себе відображені у програмі є обов'язковими для виконання всіма учасниками освітнього процесу.

Структура програми - визначення освітніх напрямів відповідно до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти), визначення загального обсягу навантаження на кожний вік дитини: ранній вік (третій рік життя), молодший вік (четвертий рік життя), середній вік (п'ятий рік життя), старший дошкільний вік (шостий рік життя). Шляхи реалізації завдань.

РОЗДІЛ 1.
НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ДОКУМЕНТИ, ЗА ЯКОЮ ПРАЦЮВАТИМЕ ЗАКЛАД ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У 2025-2026 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Організація освітньої діяльності Пурпурівського закладу дошкільної освіти (далі – ЗДО) у 2025/2026 навчальному році здійснюється відповідно до Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базового компоненту дошкільної освіти (2012 р.), Положення про дошкільний навчальний заклад (затверджене постановою Кабінету Міністрів України зі змінами від 25.07.2005 № 530), Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів (затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24.03.2016 т № 234), наказу МОН України від 20.04.2015 № 446 «Про затвердження гранично допустимого навчального навантаження на дитину у дошкільних навчальних закладах різних типів та форм власності», інструктивно-методичних листів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України: «Організація роботи в дошкільних навчальних закладах у літній період» (від 16.03.2012 № 1/9-198), «Про організацію фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільних навчальних закладах у літній період» (від 28.05.2012 № 1/9-413), «Планування роботи в дошкільних навчальних закладах» (від 03.07.2009р. № 1/9-455), «Про розроблення програм для дошкільної освіти» (від 28.02.2013 №1/9-152), «Щодо вирішення окремих питань діяльності керівників гуртків дошкільних навчальних закладів» (18.09.2014 №1/9-473), «Щодо організації роботи з музичного виховання дітей у дошкільних навчальних закладах» (від 02.09.2016 №1/9-454), «Організація фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільних навчальних закладах» (від 02.09.2016 №1/9-456), «Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах» (від 25.07.2016 №1/9-396), «Щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців» (від 11.10.2017 №1/9-546), «Щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти» (від 19.04.2018 №1/9-249), «Про переліки навчальної літератури,

рекомендованої Міністерством освіти і науки України для використання у закладах освіти у 2023/2024 навчальному році» (від 14.08.2023 № 1/12038-23), «Щодо організації діяльності інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах» (від 12.10.2015 №1/9-487), «Щодо організації роботи та дотримання вимог з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності у закладах дошкільної освіти» (від 14.02.2019 №1/11-1491), «Про організацію роботи з дітьми 5-ти річного віку (від 28.05.2012 № 1/9-666), інструктивно-методичних рекомендацій Інституту інноваційних технологій і змісту освіти «Про організовану і самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі» (від 26.07.2010 № 1.4/18-3082), «Щодо організації діяльності закладів дошкільної освіти у 2020/2021 навчальному році» (Лист МОН України від 30.07.2020 № 1/9-411), «Методичних рекомендацій про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2024/2025 навчальному році», власного статуту та інших нормативно-правових документів в сфері освіти.

РОЗДІЛ 2.
ПРОБЛЕМА, ЗАВДАННЯ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ, НАД ЯКИМ ПРАЦЮВАТИМЕ Пурпурівський ЗДО У 2025-2026 Н.Р., ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ

Проблема над якою працює ЗДО у 2025 - 2026 н. р.:

- «Формування логіко-математичної компетентності у дошкільників».

Основними завданнями в 2025-2026 навчальному році педагогічний колектив вбачає у покращенні якості дошкільної освіти шляхом формування базових компетентностей, самоаналізу освітніх процесів, розвитку самостійності, соціально-громадянської позиції.

Завдання на 2024 – 2025 навчальний рік:

- Забезпечити ефективність освітньої діяльності через запровадження Внутрішньої системи забезпечення якості освіти та оцінювання напряму: «Освітнє середовище закладу дошкільної освіти».

- Продовжувати створювати максимально безпечні умови для вихованців в умовах воєнного стану.

- Продовжувати формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку, виховання ціннісного ставлення до своєї родини як частини українського народу, його історії, традицій, культури.

- Розвивати сенсорно-пізнавальні активності у дітей дошкільного віку у різних формах та видах дитячої діяльності.

Шляхи реалізації завдань:

- використання інноваційних технологій;
- взаємодія з батьками;
- використання дистанційної форми роботи;
- особистісно-орієнтований підхід до кожного вихованця;
- забезпечення здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно- патріотичного виховання дітей;
- здійснення моніторингу якості надання освітніх послуг.

На літній період 2026 р.

Мета: Оздоровлення дитячого організму та забезпечення позитивного емоційного стану дітей в літній період зусиллями працівників ЗДО і батьків вихованців.

Завдання:

1. ***Оздоровчі завдання:***
   - створення оптимальних умов для зміцнення здоров'я вихованців, збереження їх життя в умовах воєнного стану в Україні та подальшого формування життєвої компетентності шляхом упровадження сучасних здоров'язбережувальних та здоров'яформувальних освітніх технологій;
   - підвищення ефективності освітньої роботи з питань цивільного захисту (особистої безпеки) та безпеки життєдіяльності дітей;
   - дотримання розпорядку дня з урахуванням чергування фізичних, психічних навантажень та відпочинку дітей, забезпечення максимального перебування їх на свіжому повітрі;
   - оптимізація рухового режиму та самостійної ігрової діяльності дітей протягом дня як важливої складової фізичного розвитку дошкільників;
   - забезпечення умов для загартування дитячого організму;
   - організація збалансованого харчування та раціонального питного режиму.

2. Освітні завдання:

- продовження поглибленої роботи з цивільного захисту та безпеки життєдіяльності дошкільників;
- закріплення, уточнення, розширення знань, умінь і навичок, набутих вихованцями упродовж навчального року, та збагачення досвіду їх застосування у різних видах діяльності;
- спрямування освітньої роботи на інтеграцію різних видів діяльності, реалізацію особистісно орієнтованого підходу до дітей та комплексне вирішення освітніх завдань, визначених Базовим компонентом дошкільної освіти, освітньою програмою закладу;
- розвиток логіко-математичних здібностей дошкільників за допомогою комплексних підходів, що включають ігри, вправи, спостереження, наочні матеріали тощо;
- збагачення практичного досвіду дітей через залучення до різних специфічних видів дитячої діяльності: ігрової, рухової, пізнавальної, художньої, комунікативно-мовленнєвої, пошуково-дослідницької, трудової тощо;
- активізація взаємодії з батьками з питання забезпечення психоемоційного комфорту дитини в умовах ЗДО на початку нового навчального року.

Шляхи реалізації завдань:

- оптимізації рухового режиму,
- розширення та поповнення розвивального середовища ЗДО відповідно до вимог безпеки,
- використання ігор з піском та водою,
- самостійна ігрова та художня діяльність дітей,
- просвіта батьків з питань оздоровлення і розвитку дітей.

РОЗДІЛ 3.
УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЗДО

Заклад дошкільної освіти є закладом загального типу. Напрям діяльності гуманітарний. Група одна різновікова (від 2 до 6 років), працює в україномовному режимі.

Навчальний рік у закладі починається 1 вересня і закінчується 31 травня наступного року. З 1 червня по 31 серпня 2025 року триває оздоровчий період, під час якого освітня робота формується відповідно інструктивно-методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України. Загальна тривалість канікул, під час яких заняття з вихованцями не проводяться, складає 129 днів:

літні – 92 календарних днів з 1 червня по 31 серпня,

осінні – 7 календарних днів з 27 жовтня по 02 листопада,

зимові – 23 календарних дні з 20 грудня по 11 січня,

весняні – 7 календарних днів з 22 березня по 28 березня.

У період канікул з дітьми проводиться фізкультурно-оздоровча і художньо-продуктивна діяльність.

У закладі дошкільної освіти встановлено 5-денний робочий тиждень.

Відповідно до листа МОН від 22 червня 2022 року №1/6887-2 для забезпечення безпечних умов функціонування ЗДО на час воєнного стану наповнюваність дітей у групі для дітей дошкільного віку – 10 осіб, 1 вихователь та 1 помічник вихователя на групу.

РЕЖИМ ДНЯ
для дітей 3- 6(7) років

8.00 – 8.35	Ранкова зустріч дітей, огляд. Ранкове коло- час привітання, гуртування та налаштування дітей на спільну взаємодію, зацікавлення темою та справами дня.
8.35 – 8.45	Ранкова гімнастика

8.45 – 9.00	Сніданок
9.00 – 9.10	Ігри, підготовка до спільної освітньої діяльності
9.10–10. 45	Організована освітня діяльність з дітьми за освітніми лініями БКДО
10:45–11. 45	Підготовка до прогулянки, прогулянка
11.45 – 12.00	Підготовка до обіду, обід
12.00 – 14.45	Підготовка до сну, сон
14.45 – 15.00	Поступовий підйом, загартовуючі процедури
15.00 – 15.15	Полуденок
15.15 – 15.45	Робота в ІІ половину дня (СХД, дидактичні ігри, індивідуальні заняття та спільні заняття та бесіди)
15.45 – 16.45	Прогулянка
16.45 – 17.00	Вечірнє коло – час гуртування дня, підведення підсумків дня актуалізації набутого досвіду, час подяки та підримки один одного.

1. Кадрове забезпечення

Керуючись Законом України «Про дошкільну освіту», адміністрація ЗДО приймає на роботу тільки педагогів, які мають відповідну повну вищу та неповну вищу педагогічну освіту. Заклад дошкільної освіти повністю укомплектований педагогічними кадрами та обслуговуючим персоналом.

В цілому робота колективу ЗДО відмічається стабільністю та позитивною результативністю.

2. Середовище ЗДО

Потужним чинником дитячого розвитку є соціокультурне оточення. Кожна дитина у своєму розвитку зазнає безсумнівний вплив сім'ї, її побуту, культурних уподобань, форми зайнятості старших і змісту сімейних дозвіль.

В ЗДО увага звертається на організацію роботи з батьками вихованців у розрізі вивчення їх національної приналежності, культурних вподобань, залучення до спільного дозвілля з дітьми в ЗДО, надання практичних порад щодо розвитку та виховання дітей тощо.

Всі педагоги, які працюють з дітьми, розмовляють українською мовою, володіють знаннями про культуру рідного краю, села, що дає свій відбиток на спілкування з дітьми, організацію освітньої діяльності.

Предметно-розвивальне середовище в ЗДО відповідає вимогам. Створення сприятливого для розвитку оточення в закладі включає в себе розумну і естетичну організацію простору і його елементів: дитячі іграшки, дитячі меблі, дитячі книжки, дитячі малюнки тощо. Дітям доступні всі функціональні елементи простору закладу, що спонукає їх до активної предметно-практичної діяльності, прояву творчості, креативності. В групових кімнатах простір поділено на окремі осередки, які пов’язані між собою.

Проте ЗДО не має музичної та спортивної зали, спортивного майданчика.

Важливим чинником, який враховано при організації середовища в ЗДО є загальна ситуація, яка склалася в Україні у зв’язку з воєнними діями. Так, для створення безпечних умов для всіх учасників освітнього процесу, в закладі облаштовано укриття відповідно до вимог щодо захисних споруд, яке знаходиться за 500м від основного приміщення.

РОЗДІЛ 4.
КОМПЛЕКТУВАННЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Порядок комплектування закладу дошкільної освіти визначається засновником спільно із завідуючим ЗДО. Діти можуть виховуватися у закладі в режимі повного чи короткотривалого перебування.

Прийом дітей до закладу дошкільної освіти здійснюється завідувачем ЗДО протягом календарного року на підставі заяви батьків або осіб, які їх замінюють, медичної довідки про стан здоров'я дитини з висновком лікаря, що дитина може відвідувати заклад дошкільної освіти, довідки дільничного лікаря про епідеміологічне оточення, свідоцтва про народження.

За дитиною зберігається місце в закладі дошкільної освіти у разі її хвороби, карантину, санаторного лікування, реабілітації, на час відпустки батьків або осіб, які їх замінюють, а також у літній оздоровчий період (75 днів).

Відрахування дитини з закладу дошкільної освіти здійснюється:

- на підставі медичного висновку про стан здоров'я дитини, що виключає можливість її подальшого перебування у закладі дошкільної освіти;
- за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють;
- у разі несплати без поважних причин батьками або особами, які їх замінюють, плати за харчування дитини протягом двох місяців.

Термін повідомлення батьків або осіб, які їх замінюють про відрахування дитини – не менш як за 10 календарних днів.

РОЗДІЛ 5.
ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ, ЯКІ МОЖУТЬ ЗДОБУВАТИ ДОШКІЛЬНУ ОСВІТУ ЗА НЕЮ, У ТОМУ ЧИСЛІ ОРІЄНТОВНІ ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ (ПСИХІЧНОГО, ФІЗИЧНОГО ТОЩО)

Група раннього віку (другий рік життя)

Раннє дитинство — особливий період у житті дитини, коли бурхливо відбувається її фізичний розвиток, підвищуються опірність організму, працездатність нервової системи (стабільнішими стають процеси збудження та гальмування). Змінюються антропометричні показники росту, маси тіла, окружності грудної клітки, а також співвідношення між величиною голови, тулуба, кінцівок. Прорізуються 20 молочних зубів. Дитина починає ходити. Зростає її пізнавальна активність, удосконалюються навички самообслуговування.

Підвищується цікавість до різних рухів. Одні рухи потрібні дитині для задоволення «дослідницького» рефлексу — отримати якомога більше інформації про навколишні предмети. Інші продиктовані фізіологічною потребою — фізичні навантаження необхідні для повноцінного розвитку всіх систем і функцій організму. Дитина відчуває потребу в різних рухах (ходити, бігати, стрибати, лазити, кидати), що сприяють розвитку моторики, чіткості та координації рухової активності. Оскільки дитина часто змінює види рухів і пози, відбувається почергове напруження та розслаблення різних груп м’язів, що запобігає втомі.

Збагачуються уявлення дитини про власний організм, його можливості. Триває активний сенсомоторний розвиток, розширюються адаптивні можливості,

удосконалюються рухи, збагачується їхній зміст. Спостерігаються значні індивідуальні відмінності в руховій діяльності дітей, проте між руховою активністю хлопчиків і дівчаток істотної різ-ниці немає. Протягом раннього віку відбуваються значні зміни в оволодінні дитиною руховими діями. Якщо на початку цього вікового періоду вона потребує допомоги та постійної уваги дорослого під час виконання рухових дій, то наприкінці вже більше прагне до самостійності, може обходитися без допомоги у знайомих умовах.

І молодша група (третій рік життя)

Вікові особливості психічного розвитку дітей

Провідна потреба — у спілкуванні з дорослими та однолітками, у любові та повазі.

Провідна діяльність — предметно-маніпулятивна.

Провідна функція — сприймання.

Особливості віку

На третьому році життя у дитини розширюються потреби, змінюються види і форми діяльності, розвивається вольова сфера, елементи свідомості та самосвідомості, відбуваються зміни у спілкуванні з дорослими та дітьми (формується потреба спілкування з однолітками). Якщо на другому році життя одноліток сприймався як об’єкт навколишньої дійсності, то тепер дитина ставиться до нього як до рівного собі суб’єкта. У цьому віці спостерігаються протиріччя між прагненням малюка до самостійності, бажанням брати участь у діяльності дорослих та реальними можливостями. Це протиріччя знаходить вирішення у сюжетній грі, що з’являється на цьому етапі життя дитини.

Загострюється інтерес малят до мови оточуючих людей, особливо коли вона спрямована на них самих. Швидко збільшується словник. Основну частину активного словника складають іменники (до 60 %), дієслова (близько 27 %) та прикметники (10–12 %). Діти вживають багатослівні речення, а в другому півріччі вже користуються складними підрядними реченнями, майбутнім часом дієслів, прикметниками, сполучниками, прийменниками. Виникає розуміння

мовлення-розповіді. Більш легко розуміє дитина ті розповіді, які пов’язані з предметами і явищами, що її оточують.

Інтенсивно розвиваються зорова, тактильна і кінестетична чутливість дитини, координуються рухи рук та очей. Завдяки цьому вона може всебічно обстежувати предмети, ознайомлюватися із їх властивостями (колір, форма, величина). Також у малят швидко розвивається фонематичний і музичний слух (розрізнення різних шумів, голосів людей, звуків і тонів музики), більш цілісного характеру набуває сприймання. Поступова координація рухів очей та рук при обстеженні предметів дає змогу здійснювати зорові орієнтувальні дії, що стають, власне, актами сприймання. До кінця третього року життя дитина вже орієнтується у найближчому просторі (кімнати, ігрового майданчика), розрізняє напрямки «догори», «вниз», «вперед», «назад», помічає зміни у розміщенні предметів. Однак обсяг та стійкість уваги дітей ще невеликі. Малята легко відволікаються на кожний но-вий яскравий предмет.

Відбуваються прогресивні зрушення у розвитку пам’яті, яка фіксує набутий дитиною сенсорний, руховий, емоційний досвід. Образи об’єктів стають дедалі більш диференційованими. До кінця третього року малята впізнають не лише близьких, а й інших людей, різні предмети, знайомі пісні, казки, вірші. Їхня образна пам’ять розвинена краще за словесно-логічну, тому діти ліпше запам’ятовують емоційний матеріал, що супроводжується наочними та звуковими ілюстраціями. Процеси пам’яті мають мимовільний характер.

З’являються елементи абстрактного та словесно-логічного мислення. Виникають перші судження про оточуючих. Власна мова дитини починає регулюватись її поведінкою і набуває функції планування своїх досягнень, своєї мети. Розвивається допитливість (Що це? Чому?), формуються перші узагальнення — все це створює передумови для розуміння символів. Дитина вже вміє замінювати в грі одні предмети на інші, бачити у лініях на папері та конструкціях з будівельного матеріалу зображення реальних предметів.

Малюк оволодіває наочно-дійовим мисленням у процесі практично-го і мовного спілкування з дорослими. Пізнання навколишнього світу відбувається у процесі предметної діяльності. Дітям потрібно створи-ти розвивальне предметне

середовище, яке дасть змогу активно досліджувати не лише зовнішні властивості предметів, але й їх внутрішнє улаштування. Розв'язуючи нові для себе завдання (порівняння предметів за кількісними ознаками, абстрагування кількості від інших ознак предметів, визначення кольору, форми, величини), дитина поступово навчається узагальнювати предмети, класифікувати їх за більш істотними ознаками. 2–3-річна дитина використовує три основні типи дій: розібрати на частини, сконструювати (скласти з частин ціле), заповнити й спустошити порожнину в предметі. У цьому віці дитина може не розуміти різниці між живим і неживим та «розібрати на частини» живого метелика, комаху так само, як вона це робить з пластмасовою машинкою, пірамідкою, мотрійкою. Така поведінка не є проявом жорстокості. Різницю між живим і неживим дитина засвоює зі спостережень за ставленням дорослого до різних об'єктів.

Під впливом спілкування з дорослими розвиваються почуття, що проявляються у ставленні дітей до певних осіб (прихильність, співчуття, симпатія, антипатія). З'являються почуття, пов'язані з виконанням діяльності (задоволення від досягнутого результату, радість від схвалення, засмучення від невдачі), а також негативні емоції (ревнощі, образа, страх, заздрість). Дитина від двох до трьох років проявляє свої емоції негайно, яскраво й безпосередньо. Малюк ще не здатен довільно контролювати ці прояви й не може за власним бажанням «негайно припинити плакати», як від нього іноді вимагають дорослі. До кінця третього року емоційне життя дитини практично незалежне від емоцій оточуючих людей, але регуляція її почуттів під впливом доросло-го ще зберігається.

Малюк досягає помітних успіхів у формуванні довільності не лише емоцій, але й дій. У процесі розвитку активного мовлення він спроможний визначити мету дій відповідним словом. На відміну від дій малят другого року життя, дії дітей третього року менш імпульсивні й більш контрольовані. Виконуючи доручення дорослих, вони привчаються робити те, «що треба», і стримують себе від того, чого «не можна робити».

До трьох років у дітей закладаються передумови переходу до продуктивних видів діяльності, зокрема: малювання, ліплення, конструювання. Починають

формуватися навички різних видів музичної діяльності. Діти охоче слухають пісні про знайомі їм образи, емоційно сприймають їх. Підвищується музично-слухова чутливість малят (розрізнення звуків за тембром, висотою), з'являються мелодійні інтонації співу, елементарна ритмічність у рухах під музику.

На цьому етапі життя діти починають свідомо оцінювати дії дорослих, вміють організувати за власною ініціативою спільну з ними ігрову та предметну діяльність. У малят з'являється почуття спільності з дорослими, яке виявляється у тому, що вони активніше використовують займенник «ми». Це суттєвий крок у психічному розвитку дітей.

Наприкінці третього року життя у малят виникає принципово нова форма дитячих комунікативних дій — емоційно забарвлені ігрові дії, за допомогою яких вони не тільки виявляють своє ставлення до однолітка, але й демонструють йому свої вміння. Створюється необхідна основа для формування більш складних форм спільної сюжетно-рольової гри, що буде розвиватися на четвертому році життя.

Вкрай важливим є те, що у дітей третього року життя з'являється свідоме виявлення себе (елементи самосвідомості), свого «Я». Саме в цей період відбувається народження особистості. Маля впізнає себе у дзеркалі, на світлинах, часто вживає займенники «я», «мій», «мені», усвідомлює себе певним чином незалежним від дорослих (його бажання та інтереси можуть не збігатися з намірами оточуючих). Цей пере-лом свідомості виявляється у яскраво вираженому прагненні до самостійності (Я сам), бажанні бути схожим на дорослих, наслідувати їх. Дитина вимагає шанобливого ставлення до себе, часто негативно реагує на надмірну опіку з боку дорослих.

Починається криза трьох років, сконцентрована навколо «Я» малюка. Її сутність полягає у психологічному відокремленні «Я» від оточуючих дорослих, що супроводжується певними специфічними виявами — впертістю, негативізмом, протестом проти їхніх дій. Основні причини цього — невдоволеність взаєминами з дорослими, прагнення віднайти власну позицію. Спостерігається підвищена вразливість і чутливість дитини до оцінок власних

досягнень з боку дорослого, з'являється гордість за ці досягнення. До кінця третього року сфера досягнень дитини поєднується із сферою ставлення до себе, що сприяє поступовому вивільненню самооцінки від оцінки дорослих. Основними сферами, в яких діти прагнуть самоствердитися, є предметна діяльність (особливо продуктивна з конкретним наочним результатом) та спілкування з дорослими й однолітками.

II молодша група (четвертий рік життя)

Вікові особливості психічного розвитку дітей

Провідна потреба — в активному пізнанні оточуючого світу, спілкуванні, визнанні, самостійності.

Провідна діяльність — ігрова. Відбувається перехід від маніпулятивної гри до рольової.

Провідна функція — сприймання.

Особливості віку

Відбувається криза трьох років. Формування «системи Я». Дитина домагається нового статусу, внаслідок чого проявляє впертість і негативізм. Розвиток відбувається через спілкування. З дорослим спілкування стає позаситуативно-пізнавальним. Розвиток уяви відбувається за рахунок розвитку функції заміщення одного предмета іншим.

Дитина утримує увагу 7–8 хв.

Може виконувати такі розумові операції: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення.

При виконанні нової діяльності потребує поетапного пояснення з показом способу дії (роби, як я).

Новоутворення: почуття гідності і сорому; особисте ставлення до оточення.

З виникненням «системи Я» у психіці дитини виникають й інші новоутворення. Найзначнішим з них є самооцінка і пов'язане з нею прагнення відповідати вимогам дорослих, бути хорошим. Наявні одночасно існуючі, але протилежно спрямовані тенденції: зробити згідно з власним бажанням і відповідно до вимог дорослих. Це спричинює неминучий внутрішній конфлікт і

тим самим ускладнює життя дитини. Елементи самосвідомості у дитини трьох-чотирьох років проявляються у не завжди вдалому протиставленні себе оточуючим. Тому кінець третього і частково четвертий рік життя називають «кризовим віком», якому властиві спалахи негативізму, впертості, нестійкість настрою. Інша особливість полягає в тому, що дії дітей у грі, малюванні, конструюванні набувають навмисного характеру, що дає змогу малятам створювати конкретний образ (у малюванні, ліпленні), зводити споруди, виконувати певну роль у грі тощо.

Психологічна картина кризи трьох років

Найбільш очевидним симптомом настання кризи є виникнення негативізму в поведінці дитини. Проявляється він як негативна реакція дитини на прохання і вимоги до неї конкретної людини. Для негативізму характерно, що вся поведінка дитини йде у розріз із тим, що їй пропонують дорослі. Негативізм змушує дитину діяти навіть всупереч своєму бажанню. Це реакція не на зміст дії, а на саму пропозицію з боку дорослих. Дитина відмовляється робити що-небудь тільки тому, що її про це попросили. Негативізм завжди звернений до дорослого.

Наступним симптомом кризи є впертість у поведінці. Мотивом впертості є те, що дитина зв'язала себе первісним рішенням: «вона так сказала». По суті, дитина вимагає, щоб оточуючі ставилися до неї як до партнера.

Третій симптом — свавілля у поведінці дитини. Свавілля проявляється у прагненні звільнитися від опіки дорослого, в тенденції до самостійності. Цей момент завжди слід мати на увазі, коли чуємо знамените «Я сам!». Малюк дійсно хоче все зробити сам, і придушити цю тенденцію — означає приректи його на вічну залежність — спочатку від тата з мамою, потім від однолітків і всіх інших. Заборона самостійних дій може породити у дитини сумнів у власних силах і можливостях.

Четвертий симптом кризи — протест, бунт. Все у поведінці малюка набуває характеру протесту, наче він воює з оточуючими, знаходиться у постійному конфлікті з ними, чого раніше не було. Часті сварки з батьками стають звичними. Із цим пов'язаний і наступний симптом. П'ятий симптом кризи — прагнення до деспотизму. У дитини з'являється бажання проявляти деспотичну владу

стосовно інших. «Мама не повинна йти, вона повинна сидіти вдома» — одне з можливих висловлювань подібного роду. Дитині «повинні» дати все, що вона вимагає. Малюк вишукує тисячі способів, щоб проявити свою владу, весь час прагне повернутися до того стану, коли кожне його бажання виконувалося. У сім'ї з кількома дітьми цей симптом може бути заміщений ревнощами до молодших або старших.

Якщо резюмувати ці симптоми (для характеристики кризи трьох років), то вони постають як бунт, як протест дитини, що вимагає самостійності, і свідчать про те, що дитина переросла ті форми опіки, які склалися у ранньому віці. Всі симптоми кризи обертаються навколо центральної осі — «Я» і «навколишні люди». Які ж наслідки впливу цих симптомів на дитину?

Вони зачіпають все те, що для неї дорого та цінно, а отже, призводять до сильних і глибоких переживань. Дитина вступає у внутрішні й зовнішні конфлікти. Нерідко можна бачити й невротичні реакції: енурез, нічні страхи, неспокійний сон, утруднення в мовленні (заїкання), напади (дитина трясеться, кидається на підлогу, стукає ногами і руками) — все це являє собою загострені риси негативізму, впертості, знецінення та протесту.

Що ж призводить до такої кризи? Однією з причин є пригнічення потреби дитини діяти самостійно. Невипадково, що найбільш гостро переживають кризу діти, які живуть у стані гіперопіки з боку дорослих, або ті, хто живе в умовах авторитарного виховання, що супроводжується суворими заходами покарання.

Формуванням такого центрального психологічного новоутворення особистості, як «система Я», в яку входять не лише узагальнені знання про себе, а й ставлення, завершується розвиток цього періоду життя дітей. У три роки (або трохи раніше) найулюбленішою фразою дитини стає «Я сам». Дитина намагається стати «як дорослий», але, зрозуміло, бути ним не може. Характерною ознакою кризи трьох років і є відокремлення себе від дорослого.

Стратегія поведінки дорослих у період кризи трьох років

Надавати розумні можливості для прояву самостійності дитини. Не сварити дитину за неприємні для вас прояви її самостійності, намагатися упередити їх, спільно виправити у разі виникнення. Чітко окреслити межі

свободи дитини. Не привчати малюка до легких перемог, до самовихваляння, тому що потім будь-яка поразка для нього стане трагедією.

Емоційний розвиток дитини цього віку характеризується проявами таких почуттів та емоцій, як любов до близьких, прихильність до вихователя, доброзичливе ставлення до оточуючих, однолітків. Дитина здатна до емоційної чуйності — вона може співпереживати, втішати однолітка, допомагати йому, соромитися своїх поганих вчинків, хоча ці почуття ще дуже нестійкі. Взаємини, які дитина четвертого року життя встановлює з дорослими та іншими дітьми, вирізняються нестабільністю і залежать від ситуації.

Оскільки в молодшому дошкільному віці поведінка дитини є мимовільною, а дії і вчинки — ситуативними, наслідків їх вона не уявляє. Дитині четвертого року життя властиве відчуття безпеки, довірливо-активне ставлення до навколишнього світу. Прагнення дитини бути незалежною від дорослих та діяти як дорослий може провокувати небезпечні способи поведінки. Діти трьох-чотирьох років засвоюють деякі норми і правила поведінки, пов’язані з певними дозволами і заборонами («можна», «треба», «не можна»), можуть побачити невідповідність поведінки іншої дитини нормам і правилам. Однак при цьому вони виділяють не порушення самої норми, а порушення вимог дорослого (Ви казали, що не можна битися, а він б’ється). Характерно, що діти цього віку не намагаються вказати самій дитині, що вона чинить не за правилами, а звертаються зі скаргою до дорослого.

Порушуючи правила, дитина, якщо їй не вказати на це, не відчуває ніякого збентеження. Діти переживають тільки наслідки своїх необережних дій (розбив посуд, порвав одяг), і ці переживання пов’язані більшою мірою з очікуванням дій дорослого, які слідуватимуть за порушеннями.

У три роки дитина починає засвоювати гендерні ролі і гендерний репертуар: дівчинка-жінка, хлопчик-чоловік. Вона адекватно ідентифікує себе з представниками своєї статі, має початкові уявлення про власну гендерну приналежність, аргументує її за низкою ознак (одяг, пере-ваги в іграх, іграшках, зачіска тощо). У цьому віці діти диференціюють інших людей за статтю, віком;

розпізнають дітей, дорослих, літніх людей як у реальному житті, так і на ілюстраціях. Починають виявляти інтерес, увагу, турботу щодо дітей іншої статі.

У трирічної дитини є всі передумови для оволодіння навичками самообслуговування — самостійно їсти, вдягатися, роздягатися, вмиватися, користуватися носовою хусткою, гребінцем, рушником, відправляти свої природні потреби. До кінця четвертого року життя молодший дошкільник оволодіває елементарною культурою поведінки. Подібні навички ґрунтуються на певному рівні розвитку рухової сфери дитини, одним з основних компонентів якої є рівень розвитку моторної ко-ординації. У цей період існує висока потреба дитини в русі (її рухова активність складає не менше половини часу неспання). Дитина починає опановувати основні рухи, виявляючи при виконанні фізичних вправ прагнення до цілепокладання (швидко пробігти, далі стрибнути, точно відтворити рух тощо). Вік від трьох до чотирьох років є сприятливим періодом для початку цілеспрямованої роботи з формування фізичних якостей (швидкості, сили, координації, гнучкості, витривалості).

Накопичується певний запас уявлень про різноманітні властивості предметів, явищ навколишньої дійсності та себе самого. У цьому віці у дитини мають бути сформовані основні сенсорні еталони. Дошкільник знайомий з основними кольорами (червоним, жовтим, синім) та тими, що утворюються при їх змішуванні (зеленим, оранжевим, фіолетовим, чорним, білим). Якщо перед дитиною викласти картки різних кольорів, то на прохання дорослого вона вибере три-чотири кольори за назвою і два-три з них самостійно назве. Малюк здатний вірно обрати форми предметів (коло, овал, квадрат, прямокутник, трикутник) за зразком, але може ще плутати овал і коло, квадрат і прямокутник. Дитині від трьох до чотирьох років відомі слова «більше», «менше», і з двох предметів (паличок, кубиків, м’ячів) вона успішно обирає біль-ший або менший.

Дітям трирічного віку не варто пропонувати на вибір за параметрами «найбільший — найменший» більше п’яти предметів. У три роки діти практично освоюють простір своєї кімнати (квартири), групової кімнати в дитячому садку, двору, де гуляють, тощо. На підставі досвіду у них складаються деякі просторові уявлення. Вони знають, що поруч зі столом стоїть стілець, на дивані лежить

іграшковий ведмедик, перед будинком росте дерево, за будинком є гараж, під дерево закотився м'яч. Освоєння простору відбувається одночасно з розвитком мови: дитина вчиться користуватися словами, які позначають просторові відносини (прийменники та прислівники).

У цьому віці дитина ще погано орієнтується в часі. Час не можна побачити, помацати, пограти з ним, але діти його відчувають, точніше, певним чином реагує організм дитини (в один час хочеться спати, в інший — снідати, гуляти). Діти помічають і відповідність певних видів діяльності людей природним змінам частин доби, пір року (Ялинка — це коли зима). Уявлення дитини четвертого року життя про явища навколишньої дійсності зумовлені, з одного боку, психологічними особливостями віку, з іншого — її безпосереднім досвідом.

Малюк знайомий з предметами найближчого оточення, їх призначенням (на стільці сидять, з чашки п'ють тощо) та призначенням де-яких суспільно-побутових будівель (у магазині, супермаркеті купують іграшки, їжу, одяг, взуття); має уявлення про знайомі засоби пересування (легкову машину, вантажну машину, тролейбус, літак, велосипед), про деякі професії (лікаря, шофера, двірника), свята (Новий рік, день свого народження), властивості води, снігу, піску (сніг білий, холодний, вода тепла або холодна, лід слизький, твердий; з вологого піску можна ліпити, робити пасочки, а сухий пісок розсипається); розрізняє і називає стани погоди (холодно, тепло, дме вітер, йде дощ). На четвер-тому році життя малюк розрізняє за формою, забарвленням, смаком деякі фрукти і овочі, знає два-три види птахів, деяких домашніх тварин, комах, які найчастіше зустрічаються.

Увага дітей четвертого року життя є мимовільною. Однак її стійкість проявляється по-різному. Зазвичай малюк може займатися протягом 10–15 хв, але цікаве заняття триває досить довго (20–25 хв), і дитина не перемикається на щось ще і не відволікається.

Пам'ять дітей безпосередня, мимовільна і має яскраве емоційне забарвлення. Діти зберігають і відтворюють тільки ту інформацію, яка залишається в їхній пам'яті без будь-яких внутрішніх зусиль (легко заучуючи вподобані вірші та пісеньки, дитина з п'яти-семи спеціально запропонованих їй

окремих слів зазвичай запам’ятовує не більше двох-трьох). Позитивно і негативно забарвлені сигнали і явища запам’ятовуються міцно і надовго.

Мислення є наочно-дієвим: малюк вирішує завдання шляхом безпосередньої дії з предметами (складання мотрійки, пірамідки, мисочок, конструювання за зразком). У наочно-дієвих задачах дитина вчиться співвідносити умови з метою, що необхідно для будь-якої розумової діяльності.

У три роки уява тільки починає розвиватися, і насамперед це відбувається в грі. Малюк діє з предметом і при цьому уявляє на його місці інший: паличка замість ложечки, камінчик замість мила, стілець — машина для подорожей.

У молодшому дошкільному віці яскраво виражене прагнення до діяльності. Дорослий для дитини — носій певної суспільної функції. Бажання дитини виконувати таку ж функцію сприяє розвитку гри. Діти опановують способи ігрової діяльності — ігрові дії з іграшками і предметами-замінниками, набувають первинних умінь рольової поведінки. Дитина трьох-чотирьох років здатна наслідувати й охоче наслідує дії, які їй показують. Гра дитини першої половини четвертого року життя — це скоріше гра поруч, ніж разом. В іграх, що виникають з ініціативи дітей, відображаються вміння, набуті у спільних з дорослим іграх. Сюжети ігор прості, нерозгорнуті, містять одну-дві ролі. Невміння пояснити свої дії партнеру по грі, домовитися з ним призводить до конфліктів, які діти не в силах вирішити самостійно. Конфлікти найчастіше виникають з приводу іграшок. Поступово (до чотирьох років) дитина починає узгоджувати свої дії, домовлятися у процесі спільних ігор використовувати мовні форми ввічливого спілкування. У цьому віці дитина починає частіше і охочіше спілкуватися з однолітками заради участі у загальній грі або продуктивній діяльності. Для трирічної дитини характерна позиція переваги над товаришами. Вона може у спілкуванні з партнером відкрито висловити негативну оцінку (Ти не вмієш грати-ся). Однак дитині все ще потрібні підтримка та увага дорослого.

Оптимальним у взаєминах з дорослими є індивідуальне спілкування. Головним засобом спілкування виступає мовлення. Словник молодшого дошкільника складається в основному зі слів, що позначають предмети побуту, іграшки, близьких йому людей. Дитина опановує граматичний склад мовлення:

погоджує вживання граматичних форм за кількістю, часом, активно експериментує зі словами, створюючи забав-ні неологізми, вміє відповідати на прості запитання, використовуючи форму простого речення, висловлюється у двох-трьох реченнях про емоційно значимі події, починає використовувати в мовленні складні речення. У цьому віці можливі дефекти звуковимови. Дівчатка за багатьма показниками розвитку (артикуляція, словниковий запас, швидкість мовлення, розуміння прочитаного, запам'ятовування побаченого і почутого) перевершують хлопчиків. Хлопчики більш товариські в грі, віддають перевагу великим компаніям, дівчатка схильні до тихих, спокійних ігор, в яких беруть участь дві-три подруги.

У три-чотири роки в ситуації взаємодії з дорослим продовжує формуватися інтерес до книги та літературних персонажів. Коло читання дитини поповнюється новими творами, але вже відомі тексти як і раніше викликають інтерес. З допомогою дорослих дитина називає героїв, співпереживає добрим персонажам, радіє гарній кінцівці. Із задоволенням разом з дорослими розглядає ілюстрації, за допомогою навідних за-питань висловлює судження про персонажів і ситуації. Співвідносить картинку і прочитаний текст. Дитина починає «читати» сама, повторюючи за дорослим або договорюючи окремі слова, фрази, запам'ятовує прості рядки, які римуються, в невеликих віршах.

Розвиток трудової діяльності більшою мірою пов'язаний з освоєнням процесуальної сторони праці (збільшенням кількості освоюваних трудових процесів, поліпшенням якості їх виконання, освоєнням правильної послідовності дій в кожному трудовому процесі). Діти переважно освоюють самообслуговування як вид праці, але здатні за допомогою і під контролем дорослого виконувати окремі процеси господарсько-побутової праці та праці на природі.

Інтерес до продуктивної діяльності нестійкий. Роботи схематичні, деталі відсутні, тож важко здогадатися, що зобразила дитина. У ліпленні діти можуть створювати зображення шляхом відщипування, відривання грудок, скочування їх між долонями й на площині та сплющу-ванні, в аплікації — розташовувати та наклеювати готові зображення знайомих предметів, змінюючи сюжети, складати

візерунки з рослин-них і геометричних форм, чергуючи їх за кольором і величиною. Конструювання носить процесуальний характер. Дитина може конструювати за зразком лише елементарні предметні конструкції з двох-трьох частин.

Музично-мистецька діяльність дітей носить безпосередній і синкретичний характер. Сприймання музичних образів відбувається в синтезі мистецтв при організації практичної діяльності (програти сюжет, розглянути ілюстрацію). Удосконалюється слух: дитина диференціює звукові властивості предметів, освоює звукові еталони (голосно — тихо, високо — низько тощо). Дитина може здійснювати елементарний музичний аналіз (помічає зміни у звучанні звуків за висотою, гучністю, різницю в ритмі), починає проявляти інтерес і вибірковість щодо різних видів музично-художньої діяльності (співу, слухання, музично-ритмічних рухів).

Середня група (п'ятий рік життя)

Вікові особливості психічного розвитку дітей

Провідна потреба — пізнавальна активність. Провідна діяльність — сюжетно-рольова гра. Провідна функція — наочно-образне мислення.

Особливості віку

Мовлення дитини починає виконувати контролюючу функцію; ускладнюються вольові прояви (вміння підпорядковувати свою поведінку правилам гри); підвищується пізнавальна активність; продовжує зберігатися ситуативно-ділова форма спілкування з однолітками; виникає інтерес до іншої дитини як до свого відображення (найчастіше помічає в іншому негативні риси); відбувається рефлексія своїх вчинків через реакцію іншої дитини; ускладнюються сюжетно-рольові ігри; з'являється усвідомленість власних дій.

Новоутворення: контролююча функція мовлення, елементи творчої уяви в сюжетно-рольовій грі та елементи довільності, поза ситуативно-особистісна форма спілкування з дорослим.

Важливим психічним новоутворенням дітей середнього віку є вміння оперувати подумки уявленнями про предмети, узагальнення властивостей цих предметів, зв'язків і відносин між предметами та подіями. Розуміння деяких залежностей між явищами та предметами породжує у дітей підвищений інтерес до устрою речей, причин спостережуваних явищ, залежностей між подіями, відповідно інтенсивне збільшення запитань до дорослого (Як? Навіщо? Чому?). На багато запитань діти намагаються відповісти самостійно, вдаючись до свого роду дослідів, спрямованих на з'ясування невідомого. Якщо дорослий неуважний до задоволення пізнавальних запитів дошкільнят, у багатьох випадках діти проявляють риси замкнутості, негативізму, впертості, неслухняності стосовно старших.

Діти 4–5 років все ще не усвідомлюють соціальні норми та правила поведінки, однак у них вже починають складатися узагальнені уявлення про те, як треба (не треба) поводитися. Тому вони звертаються до однолітка, коли він не дотримується норм і правил, зі словами «так не чинять», «так не можна». Як правило, до 5 років діти без нагадування дорослого вітаються і прощаються, кажуть «спасибі» і «будь ласка», не перебивають дорослого, ввічливо звертаються до нього. Крім того, вони можуть за власною ініціативою прибирати іграшки, виконувати прості трудові обов'язки, доводити справу до кінця. Проте слідування таким правилам часто буває нестійким — діти легко відволікаються на те, що їм більш цікаво, а буває, що дитина добре поводиться тільки у присутності найбільш значущих для неї людей. У цьому віці у дітей з'являються уявлення про те, як належить поводитися дівчаткам, а як — хлопчикам. Діти добре виділяють невідповідність нормам і правилам не тільки у поведінці іншого, але й у своїй власній, емоційно це переживають, що підвищує їх спроможність регулювати поведінку. Таким чином, поведінка дитини 4–5 років не настільки імпульсивна й безпосередня, як у 3–4 роки, хоча в деяких ситуаціях дитині все ще потрібне нагадування дорослого або однолітків про необхідність до-тримання тих чи інших норм і правил. Для дітей цього віку характерною є поява групових традицій: хто де сидить, послідовність ігор, при-вітання одне одного з днем народження тощо.

Дітьми цього віку вже добре освоєний алгоритм процесів самообслуговування: вмивання, одягання, купання, прийому їжі, прибирання приміщення. Дошкільнята знають і використовують за призначенням атрибути, які супроводжують ці процеси: мило, рушник, носовичок, серветку, столові прибори. Рівень освоєння культурно-гігієнічних навичок такий, що діти вільно переносять їх у сюжетно-рольову гру. З'являється зосередженість на своєму самопочутті, дитину починає хвилювати тема власного здоров'я.

Дитина п'ятого року життя здатна елементарно охарактеризувати своє самопочуття, привернути увагу дорослого в разі нездужання. Діти з 4 до 5 років мають диференційоване уявлення про власну ген-дерну приналежність, аргументують її за низкою ознак (Я хлопчик, я ношу штанці, а не сукні, у мене коротка зачіска); виявляють прагнення до дорослішання відповідно до адекватної гендерної ролі: хлопчик — син, онук, брат, батько, чоловік; дівчинка — дочка, внучка, сестра, мати, жінка. Вони опановують окремі способи дій, що домінують у поведінці дорослих людей відповідного гендеру. Так, хлопчики намагаються виконувати завдання, що вимагають прояву силових якостей, а дівчатка реалізують себе в іграх «Дочки-матері», «Балерина» і більш схильні до «красивих» дій. До 5 років діти вже мають уявлення про особливості найбільш поширених чоловічих і жіночих професій, види відпочинку, специфіку поведінки у спілкуванні з іншими людьми, окремі жіночі та чоловічі якості, вміють розпізнавати й оцінювати адекватно гендерній приналежності емоційні стани та вчинки дорослих людей різної статі. З 4 до 5 років основні труднощі у поведінці та спілкуванні дитини з оточуючими, які були пов'язані з кризою 3 років (упертість, норовливість, конфліктність тощо), поступово відходять у минуле, й допитливий малюк активно освоює навколишній світ предметів і речей, світ людських відносин. Найкраще це вдається дітям у грі.

Діти п'ятого року життя продовжують програвати дії з предмета-ми, але тепер зовнішня послідовність цих дій уже відповідає реальній дійсності: дитина спочатку ріже хліб і тільки потім ставить його на стіл перед ляльками (в ранньому й на самому початку дошкільного віку послідовність дій не мала для гри такого значення). У грі діти називають свої ролі, розуміють умовність

прийнятих ролей. Відбувається поділ ігрових і реальних взаємин. У процесі гри ролі можуть змінюватися. Для дитини п'ятого року життя однолітки стають більш привабливими та бажаними партнерами по грі, ніж дорослі. У загальну гру запрошується від двох до п'яти дітей, а тривалість спільних ігор становить у середньому 15–20 хв, в окремих випадках може досягати і 40–50 хв. Діти цього віку стають більш перебірливими у взаєминах і спілкуванні: у них є постійні партнери по іграх, хоча протягом року вони можуть і помінятися кілька разів; дедалі яскравіше проявляється схильність до ігор з дітьми однієї статі. Щоправда, дитина ще не ставиться до інших однолітків як до рівноправних партнерів по грі. Поступово ускладнюються репліки персонажів, діти орієнтуються на рольові висловлювання одне одного, часто в такому спілкуванні відбувається по-дальший розвиток сюжету. При вирішенні конфліктів у грі діти дедалі частіше намагаються домовитися з партнером, пояснити свої бажання, а не наполягати на своєму.

Розвивається моторика дошкільнят. Так, у 4–5 років діти вміють переступати через рейки гімнастичної драбини, горизонтально розташованої на опорах (на висоті 20 см від підлоги), тримаючи руки на поясі; підкидають м'яч вгору і ловлять його двома руками (не менше 3–4 разів поспіль у зручному для дитини темпі); нанизують намистини середньої величини (або ґудзики) на товсту нитку (або тонкий шнурок з жорстким наконечником). Дитина здатна активно й усвідомлено засвоювати й розучувати рухи, їх елементи, що дає їй змогу розширювати й збагачувати репертуар вже освоєних основних рухів більш складними. У віці від 4 до 5 років триває засвоєння дітьми загальноприйнятих сенсорних еталонів, оволодіння способами їх використання та вдосконалення обстеження предметів. До 5 років діти, як правило, вже добре володіють уявленнями про основні кольори, орієнтуються у геометричних формах і відношеннях величин. Дитина вже може довільно спостерігати, розглядати й шукати предмети в навколишньому просторі. При обстеженні нескладних предметів дошкільник здатен дотримуватися певної послідовності: виділяти основні частини, визначати їх колір, форму та величину, а потім — додаткові частини. Сприймання в цьому віці поступово стає осмисленим,

цілеспрямованим. У середньому дошкільному віці зв’язок мислення та дій зберігається, але вже не є таким безпосереднім, як раніше. У багатьох випадках не потрібно практичного маніпулювання з об’єктом, але у всіх випадках дитині не-обхідно чітко сприймати й наочно представляти цей об’єкт.

Мислення дітей 4–5 років протікає у формі наочних образів, слідуючи за сприйманням. Наприклад, діти можуть зрозуміти, що таке план кімнати. Якщо дитині запропонувати план частини групової кімнати, то вона зрозуміє, що на ньому зображено. При цьому можлива незначна допомога дорослого, приміром, пояснення того, як позначають вікна та двері на плані. За допомогою схематичного зображення групової кімнати діти можуть знайти заховану іграшку (по позначці на плані). До 5 років увага стає все більш стійкою (якщо дитина пішла за м’ячем, то вже не буде відволікатися на інші цікаві предмети). Важливим показником розвитку уваги є те, що до 5 років в діяльності дитини з’являється дія за правилом — перший необхідний елемент довільної уваги.

Саме в цьому віці діти починають активно грати в ігри з правилами: настільні (лото, дитяче доміно) і рухливі (хованки, квач). У дошкільному віці інтенсивно розвивається пам’ять дитини. У 5 років дошкільник може запам’ятати вже 5–6 предметів з 10–15, зображених на пропонованих йому картинках.

У віці 4–5 років переважає репродуктивна уява, що відтворює об-рази, які описуються у віршах, оповіданнях дорослого, зустрічаються в мультфільмах. Особливості образів уяви залежать від досвіду дитини й рівня розуміння нею того, що вона чує від дорослих, бачить на картинках і т. д. У дітей часто змішується реальне і казкове, фантастичне. Уява допомагає дитині пізнавати навколишній світ, переходити від відомого до невідомого. Однак образи у дитини 4–5 років розрізнені й залежать від мінливих зовнішніх умов, оскільки ще відсутні цілеспрямовані дії уяви. Дитячі твори ще не можна вважати проявом продуктивної уяви, оскільки вони переважно не мають ще певної мети й будуються без будь-якого попереднього задуму. Елементи ж продуктивної уяви починають лише закладатися у грі, малюванні, конструюванні. У цьому віці відбувається розвиток ініціативності та самостійності дитини у спілкуванні з дорослими й однолітками. Діти продовжують співпрацювати з дорослими у

практичних справах (спільні ігри, доручення), поряд із цим активно прагнуть інтелектуального спілкування, що проявляється в численних питаннях (Чому? Навіщо? Для чого?), прагненні отримати від дорослого нову інформацію пізнавального характеру. Можливість встановлювати причинно-наслідкові зв'язки відображається в дитячих відповідях у формі складнопідрядних речень. У дітей спостерігається потреба у повазі дорослих, їх похвалі, тому на зауваження дорослих дитина п'ятого року життя реагує підвищеною вразливістю.

Спілкування з однолітками як і раніше тісно переплетене з іншими видами дитячої діяльності (грою, працею, продуктивною діяльністю), проте вже відзначаються й ситуації чистого спілкування. Для підтримки співробітництва, встановлення відносин у словнику дітей з'являються слова і вирази, що відображають моральні уявлення: слова участі, співчуття. Прагнучи привернути увагу однолітка і утримати її в процесі мовного спілкування, дитина вчиться використовувати засоби інтонаційної мовної виразності: регулювати силу голосу, інтонацію, ритм, темп мовлення залежно від ситуації спілкування.

У процесі спілкування з дорослими діти використовують правила мовного етикету: слова вітання, прощання, подяки, ввічливого прохання, співпереживання і співчуття. У більшості контактів головним засобом спілкування є мовлення, в розвитку якого відбуваються значні зміни. До 5 років у більшості своїй діти починають правильно вимовляти звуки рідної мови. Триває процес творчої зміни рідного мовлення, придумування нових слів і виразів (У лисого голова босоніж; Дивись, який ползук (про черв'яка) тощо). У мовленні дітей з'являються прийоми художнього мовлення: епітети, порівняння. Особливий інтерес викликають рими, найпростіші з яких діти легко запам'ятовують, а потім складають подібні. Діти 5 років вміють узгоджувати слова в реченні й здатні до елементарного узагальнення, об'єднуючи предмети у видові категорії, називають відмінності між предметами близьких видів: куртка та пальто, сукня й сарафан, жилет і кофта. Мовлення стає більш зв'язним і послідовним. З допомогою вихователя діти можуть переказувати короткі літературні твори, розповідати по картинці, описувати іграшку, передавати своїми словами враження з особистого

досвіду. Якщо близькі дорослі постійно читають дошкільнятам дитячі книжки, читання може стати стійкою потребою. У цих умовах діти охоче відповідають на запитання, пов'язані з аналізом твору, дають пояснення вчинкам героїв.

Значну роль у накопиченні читацького досвіду відіграють ілюстрації. У віці 4–5 років діти здатні довго розглядати книгу, розповідати по картинці про її зміст. Улюблену книгу вони легко знаходять серед інших, можуть запам'ятати назву твору, автора, проте швидко забувають їх і підміняють добре відомими. У цьому віці діти добре сприймають вимоги до поводження з книгою, гігієнічні норми при роботі з нею. У зв'язку з розвитком емоційної сфери дітей значно поглиблюються їх переживання від прочитаного. Вони прагнуть перенести книжкові ситуації в життя, наслідують героїв творів, із задоволенням грають у рольові ігри, засновані на сюжетах казок, оповідань. Діти виявляють творчу ініціативу і придумують власні сюжетні повороти. Свої пропозиції вони вносять і при інсценуванні окремих уривків прочитаних творів.Чіпка пам'ять дає змогу дитині багато чого запам'ятати, вона легко вивчає напам'ять вірші й може виразно читати їх на публіці. З наростанням усвідомленості та довільності поведінки, поступовим посиленням ролі мовлення (дорослого і самої дитини), в управлінні поведінкою дитини стає можливим вирішення більш складних завдань у сфері без-пеки. Але при цьому дорослому слід враховувати несформованість вольових процесів, залежність поведінки дитини від емоцій, домінування езопової позиції в мисленні та поведінці.

У середньому дошкільному віці активно розвиваються такі компоненти дитячої праці, як цілепокладання й контрольно-перевірочні дії на базі освоєних трудових процесів. Це значно підвищує якість самообслуговування, дає дітям змогу освоювати господарсько-побутову працю й працю в природі.

У музично-художній та продуктивній діяльності діти емоційно відгукуються на художні твори, твори музичного та образотворчого мистецтва, в яких за допомогою образних засобів передані різні емоційні стани людей, тварин. Дошкільнята починають більш цілісно сприймати сюжет музичного твору, розуміти музичні образи. Активніше проявляється інтерес до музики, різних видів музичної діяльності. Виявляється різниця в перевагах, пов'язаних з

музично-художньою діяльністю, у хлопчиків і дівчаток. Діти не тільки емоційно відгукуються на звучання музичного твору, а й захоплено говорять про нього (про характер музичних образів і розповіді, засоби музичної виразності, співвідносячи їх з життєвим досвідом). Музична пам'ять дає змогу дітям запам'ятовувати, упізнавати й навіть називати улюблені мелодії. Розвитку виконавської діяльності сприяє домінування у даному віці продуктивної мотивації (заспівати пісню, станцювати танець, зіграти на дитячому музичному інструменті, відтворити простий ритмічний малюнок). Діти роблять перші спроби творчості: створити танець, при-думати музичну гру, імпровізувати нескладні ритми маршу або танцю-вальної мелодії.

На формування музичного смаку та інтересу до музично-художньої діяльності в цілому активно впливають установки дорослих. Важливим показником розвитку дитини-дошкільника є образотворча діяльність. До 5 років коло зображуваних дітьми предметів досить широке. У малюнках з'являються деталі. Задум дитячого малюнка може змінюватися по ходу зображення. Діти володіють найпростішими технічними вміннями та навичками. Вони можуть своєчасно насичувати ворс пензля фарбою, промивати пензлик після закінчення роботи, змішувати на палітрі фарби; починають використовувати колір для прикрашання малюнка; можуть розгортати пластичні матеріали круговими й прямими рухами долонь рук, з'єднувати готові частини одну з одною, прикрашати виліплені предмети як за допомогою стеки, так і шляхом вдавлення.

Конструювання набуває характеру продуктивної діяльності: діти замислюють майбутню конструкцію і здійснюють пошук способів її виконання. Вони можуть виготовляти вироби з паперу, природного матеріалу, починають опановувати техніку роботи з ножицями, складають композиції з готових і самостійно вирізаних простих форм. Змінюється композиція малюнків: від хаотичного розташування штрихів, мазків, форм діти переходять до фризової композиції — розташовують предмети ритмічно в ряд, повторюючи зображення по кілька разів.

Старша група (шостий рік життя)

Вікові особливості психічного розвитку дітей

Провідна потреба — у спілкуванні, творчій активності. Провідна діяльність — творча гра.

Провідна функція — уява.

Особливості віку

Спілкування з дорослим ситуативно-особистісне; прояв довільності всіх психічних процесів; у спілкуванні з однолітками відбувається перехід від ситуативно–ділової форми до поза ситуативно-ділової; прояв творчої активності в усіх видах діяльності; розвиток фантазії; статева ідентифікація.

Новоутворення: передбачення результату діяльності, активна плануюча функція мовлення, поза ситуативно–ділова форма спілкування з однолітками.

Дитина 5–6 років прагне пізнати себе й іншу людину як представника суспільства (найближчого соціуму), поступово починає усвідомлю-вати зв'язки та залежності у соціальній поведінці та взаєминах людей. У 5-6 років дошкільнята здійснюють позитивний моральний вибір (переважно в уявному плані). Незважаючи на те що, як і в 4-5 років, діти в більшості випадків використовують в мовленні слова–оцінки (хороший — поганий, добрий — злий), вони значно частіше починають вжи-вати й більш точні слова для позначення моральних понять (важливий, чесний, дбайливий тощо). У цьому віці в поведінці дошкільників відбуваються якісні зміни: формується можливість саморегуляції, тобто діти починають висувати до себе ті вимоги, які раніше висували до них дорослі. Так вони можуть, не відволікаючись на більш цікаві справи, доводити до кінця малопривабливу роботу (прибирати іграшки, наводити лад у кімнаті тощо). Це стає можливим завдяки усвідомленню дітьми загальноприйнятих норм і правил поведінки та обов'язковості їх виконання. Дитина емоційно переживає не тільки оцінку її поведінки іншими, але й дотримання нею самою норм і правил, відповідність поведінки своїм морально–етичним уявленням. Проте дотримання норм (дружно грати, ділитися іграшками, контролювати агресію тощо), як правило, в цьому віці можливе лише у взаємодії з тими, хто найбільш симпатичний, з друзями.

У віці від 5 до 6 років відбуваються зміни в уявленнях дитини про себе. Ці уявлення починають включати не тільки характеристики, якими дитина наділяє

себе справжню в даний відрізок часу, але й якості, якими вона хотіла б або, навпаки, не хотіла б володіти в майбутньому, і які існують поки як образи реальних людей або казкових персонажів (Я хочу бути таким, як Людина–Павук; Я буду, як принцеса тощо). У висловлюваннях виявляються засвоєні дітьми етичні норми. У цьому віці діти значною мірою орієнтовані на однолітків, більшу частину часу проводять з ними у спільних іграх і бесідах, оцінки та думки товаришів стають суттєвими для них. Підвищується вибірковість і стійкість взаємин з ровесниками. Свої переваги діти пояснюють успішністю тієї чи іншої дитини у грі.

У 5-6 років у дитини формується система первинної гендерної ідентичності, тому після 6 років виховні впливи на формування її окремих сторін вже набагато менш ефективні. У цьому віці діти мають диференційоване уявлення про свою гендерну приналежність за істотними ознаками (жіночі і чоловічі якості, особливості прояву почуттів, емоцій, специфіка гендерної поведінки). Дошкільнята оцінюють свої вчинки відповідно до гендерної приналежності, прогнозують можливі варіанти вирішення різних ситуацій спілкування з дітьми своєї та протилежної статі, усвідомлюють необхідність і доцільність виконання правил поведінки у взаєминах з дітьми різної статі відповідно до етикету, зауважують прояви жіночих і чоловічих якостей у поведінці оточуючих дорослих, орієнтуються на соціально схвалювані зразки жіночих і чоловічих проявів людей, літературних героїв і з задоволенням переймають ролі гідних чоловіків і жінок в ігровій, театралізованій та інших видах діяльності. При обґрунтуванні вибору однолітків протилежної статі хлопчики спираються на такі якості дівчаток, як краса, ніжність, лагідність, а дівчатка — на такі, як сила, здатність заступити-ся за іншого. При цьому якщо хлопчики мають яскраво виражені жіночі якості, то вони відкидаються хлоп’ячим товариством, дівчатка ж приймають у свою компанію таких хлопчиків. У 5–6 років діти мають уявлення про зовнішню красу чоловіків і жінок; встановлюють зв’язки між професіями чоловіків і жінок та їх статтю.

Істотні зміни відбуваються в цьому віці у дитячій грі, зокрема, в ігровій взаємодії, у якій істотне місце починає займати спільне обговорення правил гри.

Діти часто намагаються контролювати дії одне одного, тобто вказують, як повинен поводитись той чи інший персонаж. У випадках виникнення конфліктів під час гри діти пояснюють партнерам свої дії або критикують їх вчинки, посилаючись на прави-ла. При розподілі дітьми цього віку ролей для гри можна іноді спостерігати і спроби спільного вирішення проблем (Хто буде ... ?). Разом з тим узгодження дій, розподіл обов'язків у дітей найчастіше вини-кає ще по ходу самої гри. Ускладнюється ігровий простір (наприклад, у грі «Театр» виділяються сцена і гримерна). Ігрові дії стають різноманітними. Поза грою спілкування дітей стає менш ситуативним. Вони охоче розповідають про те, що з ними сталося: де були, що бачили. Діти уважно слухають одне одного, емоційно співпереживають розповідям друзів (чи групи) або їхнім позитивним якостям (Вона хороша; Він не б'ється).

Більш досконалою стає велика моторика. Дитина цього віку здатна до освоєння складних рухів: може пройти по вузькій лавці і при цьому навіть переступити через невеликі перешкоди; вміє відбивати м'яч об землю однією рукою кілька разів поспіль. Вже спостерігаються відмінності в рухах хлопчиків і дівчаток (у хлопчиків — більш рвучкі, у дівчаток — м'які, плавні, врівноважені), у загальній конфігурації тіла залежно від статі дитини. Активно формується постава дітей, правильна манера триматися. За допомогою цілеспрямованої і систематичної рухової активності зміцнюються м'язи і зв'язки. Розвиваються витривалість (здатність досить тривалий час займатися фізичними вправами) і силові якості (здатність до застосування дитиною невеликих зусиль протягом досить тривалого часу).

Спритність і розвиток дрібної моторики проявляються у більш високому ступені самостійності дитини при самообслуговуванні: діти практично не потребують допомоги дорослого, коли одягаються і взуваються. Деякі з них можуть впоратися зі шнурками — просмикнути їх у черевик і зав'язати бантиком.

До 5 років діти оволодівають досить великим запасом уявлень про навколишній світ, які отримують завдяки своїй активності, прагненню ставити запитання та експериментувати. Уявлення про основні властивості предметів ще

більше розширюються й поглиблюються. Дитина цього віку вже добре знає основні кольори та має уявлення про відтінки, тобто може показати два відтінки одного кольору: світло-червоний і темно-червоний. Діти шостого року життя можуть розповісти, чим відрізняються геометричні фігури одна від одної. Для них не складає труднощів зіставити між собою за величиною велику кількість предметів, наприклад: розставити по порядку 7–10 тарілок різної величини і розкласти до них відповідну кількість ложок різного розміру. Зростає здатність дитини орієнтуватися в просторі. Якщо запропонувати дошкільнику простий план кімнати, то він зможе показати ліжечко, на якому спить. Освоєння часу все ще не зовсім на належно-му рівні. Відсутня точна орієнтація в порах року, днях тижня. Діти добре засвоюють назви тих днів тижня і місяців року, з якими пов'язані яскраві події.

Увага дітей стає більш стійкою і довільною. Вони можуть займатися не дуже привабливою, але потрібною справою протягом 20–25 хв разом з дорослим. Дитина цього віку вже здатна діяти за правилом, яке задається дорослим (відібрати кілька фігур певної форми і кольору, знайти на малюнку зображення предметів і заштрихувати їх певним чином). Обсяг пам'яті змінюється не суттєво. Поліпшується її стійкість. При цьому для запам'ятовування діти вже можуть використовувати не складні прийоми і засоби (підказками можуть виступати картки або малюнки).

У 5–6 років провідного значення набуває наочно-образне мислення, яке дає змогу дитині вирішувати більш складні завдання з використанням узагальнених наочних засобів (схем, креслень тощо) і уявлень про властивості різних предметів і явищ. До наочно-дієвого мислення діти вдаються в тих випадках, коли складно без практичних спроб виявити необхідні зв'язки та відносини. Наприклад, перш ніж керувати машинкою за допомогою пульта, дитина, спочатку пробуючи, встановлює зв'язок рухів машинки з маніпуляціями кнопок на пульті. При цьому спроби стають планомірними та цілеспрямованими. Завдання, в яких істотні для вирішення зв'язки можна виявити без практичних спроб, дитина нерідко розв'язує подумки.

Вік 5–6 років можна охарактеризувати як вік оволодіння дитиною активною (продуктивною) уявою, яка починає набувати самостійності, відділяючись від практичної діяльності та випереджаючи її. Образи уяви значно повніше й точніше відтворюють дійсність. Дитина починає чітко розрізняти дійсне й вигадане. Дії уяви — створення і втілення задуму — починають складатися спочатку в грі. Це проявляється в тому, що передусім у грі народжується її задум і сюжет. Поступово діти набувають здатність діяти за попереднім задумом у конструюванні і малюванні.

На шостому році життя дитини відбуваються важливі зміни у розвитку мовлення. Для дітей цього віку стає нормою правильна вимова звуків. Порівнюючи свою вимову з вимовою дорослих, дошкільник може виявити власні мовні недоліки. Дитина шостого року життя вільно використовує засоби інтонаційної виразності: може читати вірші сумно, весело або урочисто, здатна регулювати гучність голосу і темп мовлення залежно від ситуації (голосно читати вірші на святі або пошепки ділитися своїми секретами тощо). Діти починають вживати слова для узагальнення, синоніми, антоніми, відтінки значень слів, багатозначні слова. Словник дітей також активно поповнюється іменниками, що позначають назви професій, соціальних установ (бібліотека, пошта, універсам, спортивний клуб); дієсловами, що позначають трудові дії людей різних професій, прикметниками, що відображають якість дій, ставлення людей до професійної діяльності. Дошкільнята можуть використовувати у мовленні складні граматичні конструкції (іменники множини у родовому відмінку), слідувати орфоепічним нормам мовлення, здатні до звукового аналізу простих слів, що складаються з трьох звуків. Діти вчаться самостійно будувати ігрові та ділові діалоги, освоюючи правила мовленнєвого етикету, користуватися прямою й непрямою мовою, в описовому й оповідальному монологах здатні передати стан героя, його настрій, ставлення до події, використовуючи епітети, порівняння. Коло читання дитини 5–6 років поповнюється творами різноманітної тематики, в тому числі пов’язаними з проблемами сім’ї, взаєминами з дорослими, однолітками, з історією країни.

Малюк здатний утримувати в пам'яті великий обсяг інформації, йому доступне читання з продовженням. Діти долучаються до літературного контексту, в який включається ще й автор, історія створення твору. Практика аналізу текстів, робота з ілюстраціями сприяють поглибленню читацького досвіду, формуванню читацьких симпатій. Підвищуються можливості безпеки життєдіяльності дитини 5–6 років. Це пов'язано із зростанням усвідомленості й довільності поведінки, подоланням езопової позиції (дитина вже здатна стати на позицію іншого).

Розвивається прогностична функція мислення, що дає змогу дитині бачити перспективу подій, передбачити близькі та віддалені наслідки як власних дій і вчинків, так дій і вчинків інших людей.

У старшому дошкільному віці (5–6 років) активно розвиваються планування і самооцінювання трудової діяльності (за умови сформованості всіх інших компонентів дитячої праці). Освоєні раніше види дитячої праці виконуються якісно, швидко, усвідомлено. Стає можливим освоєння дітьми різних видів ручної праці. У процесі сприймання художніх творів, творів музичного та образотворчого мистецтва діти здатні обирати те, що їм більше подобається (твір, персонаж, образ), обґрунтовуючи вибір за допомогою елементів естетичної оцінки. Вони емоційно відгукуються на ті твори мистецтва, в яких передано зрозумілі їм почуття і стосунки, різні емоційні стани людей, тварин, боротьба добра зі злом.

У старшому дошкільному віці відбувається істотне збагачення музичної ерудиції дітей: формуються початкові уявлення про види і жанри музики, встановлюються зв'язки між художнім образом і засобами виразності, які використовують композитори, формулюються естетичні оцінки і судження, обґрунтовуються музичні вподобання, про-являється деяка естетична вибірковість. При слуханні музики діти виявляють більшу зосередженість і уважність, удосконалюється якість музичної діяльності, творчі прояви стають більш усвідомленими й спрямованими (образ, засоби виразності продумуються та свідомо добираються дітьми). У продуктивній діяльності діти також можуть зобразити задумане (задум веде за собою зображення). Розвиток дрібної

моторики впливає на вдосконалення техніки художньої творчості. Дошкільнята можуть проводити вузькі та широкі лінії фарбою, малювати кільця, дуги, робити потрійний мазок з однієї точки, змішувати фарбу на па літрі для отримання світлих, темних і нових відтінків, розбілювати основний тон для отримання більш світлого відтінку, накладати одну фарбу на іншу. Вони у змозі ліпити з цілого шматка глини, моделюючи форму кінчиками пальців, згладжувати місця з'єднання, відтягувати деталі пальцями від основної форми, прикрашати свої роботи за допомогою стеки, розписувати їх. Удосконалюються і розвиваються практичні навички роботи з ножицями: діти можуть вирізати кола з квадратів, овали з прямокутників, перетворювати одні геометричні фігури на інші: квадрат — на кілька трикутників, прямокутник — на смужки, квадрати — на маленькі прямокутники; створювати з нарізаних фігур зображення різних предметів або декоративні композиції.

Діти конструюють за умовами, заданими дорослими, але вже готові і до самостійного творчого конструювання з різних матеріалів. У них формуються узагальнені способи дій та узагальнені уявлення про об'єкти, які вони конструюють.

РОЗДІЛ 6.
ПЕРЕЛІК ОСВІТНІХ НАПРЯМІВ

- Особистість дитини

- Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі.
- Дитина у природному довкіллі.
- Гра дитини.
- Мовлення дитини.
- Дитина у світі мистецтва.
- Дитина у соціумі.

РОЗДІЛ 7.
ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ВИХОВАНЦІВ ЗА ОСВІТНІМИ НАПРЯМАМИ

І молодша група (третій рік життя)

Фізична культура

Діти охайні мають знання про гігієну тіла намагаються самостійно одягатися і роздягатися, застібати ґудзики, складають свої речі, дотримуються основних правил поведінки за столом, із задоволенням беруть участь у процедурах із загартовування, за нагадуванням та з допомогою дорослих намагаються зберігати правильну поставу під час різних видів діяльності.

Діти володіють природніми видами рухів, що забезпечують їх переміщення в просторі, зберігають стійке положення тіла, орієнтуються у просторі, ходять і бігають, природно рухаючи руками і ногами, володіють навичками повзання, лазіння, підлізання, перелізання, виконують різні дії з м'ячем, енергійно відштовхується обома ногами, підстрибуючи на місці та у довжину, стають у пари, один за одним, у коло (з допомогою дорослих)

Діти із задоволенням виконують різні рухові дії, виявляють інтерес до спільних дій з однолітками.

Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі

- Виявляють інтерес до дії з предметами та іграшками їх обстеження.
- Мають уявлення про колір, форму, величину предметів: розрізняють червоний, жовтий, синій, зелений, чорний, білий кольори, такі геометричні

фігури, як кубик і куля, квадрат і круг, величину предметів (великий і маленький).

- Вміють виділяти у навколишньому просторі багато предметів і один, два, три.
- Виявляють інтерес щодо місця розташування предметів та іграшок (вгорі, внизу, за спиною тощо).
- Орієнтується у просторових відношеннях (на, під, в, за)є
- Виконують перші дії щодо групування предметів за однією ознакою (величиною, формою, кількістю).
- Виявляють інтерес до світлої і темної частин доби.

Екопростір розвитку дитини

Предметний світ: що навколо мене

- Виявляють інтерес до предметного світу.
- Знаходять у предметному середовищі знайоме і незнайоме.
- Мають елементарні знання про предмети, що оточують, знають їхні назви, функціональне призначення, використовують відповідно до призначення.
- Мають елементарні уявлення про безпеку використання предметів (не можна постувати з електроприладами, брати до рота дрібні частинки предметів тощо).

Соціальний світ: Хто поряд зі мною

- Виявляють інтерес і позитивне ставлення до людей з найближчого оточення.
- Прагнуть до спілкування, взаємодії, участі у спільних справах з найближчими людьми.
- Мають первинні уявлення про правила соціально схвалюваних стосунків між людьми.
- Мають первинний досвід моральних вчинків, виявляють уміння дотримуватися елементарних соціальних правил у стосунках з дорослими та дітьми.

- Виявляють співчуття, співпереживання, позитивну емоційну орієнтацію на дорослих та дітей.
- Виявляють самостійність в обслуговуванні власних елементарних потреб.

Природній світ: дитина у світі природи

- Вміють розрізняти і називати доступні для сприйняття об'єкти та явища природи.
- Емоційно реагують на красу природи.
- Відтворюють окремі характерні звуки природи та рухи тварин.
- Позитивно реагують на позицію допомогти у догляді за рослинами та тваринами.

Гра дитини

- Зацікавлено ставляться до процесу гри та намагаються відтворювати у ній знання та уявлення про оточуючий світ. Вміють гратися на самоті, об'єднуються з однолітками на основі рольової взаємодії особистих уподобань з допомогою дорослого.
- Беруть участь у різних видах ігор: сюжетно-рольових, конструктивно-будівельних, дидактичних, настільно-друкованих, рухливих, театралізованих. українських народних.
- Споруджують нескладні будівлі з будівельного матеріалу за зразком вихователя та власним задумом.
- Вміють групувати та порівнювати предмети за певними ознаками, складати з частин ціле.
- Знають, впізнають і називають різні види іграшок.
- Бережно ставляться до іграшок, дотримуються порядку в ігровому куточку.
- Потребують взаємодіяти у грі з партнером, розрізняють емоції радості та смутку.
- Відтворіть ігрові дії в нескладних сюжетах за допомогою образних іграшок.
- Усвідомлюють необхідність дотримання правил гри, їх призначення.

- В іграх драматизація розігрують з дорослими сюжети казок з використанням атрибутів та елементів костюмів, повторюють короткі репліки за вихователем, самостійно наслідують звуки персонажів чи явищ, відтворюють мімікою настрій, переживання, особливості поведінки героїв театралізованих ігор.
- Вміють будувати прості (з кількох слів) емоційно-оцінні судження щодо персонажа, процесу гри.

Комунікативний розвиток особистості

- Слухають і розуміють мову дорослого, звернено до них та інших дітей.
- Прагнуть до чіткої вимови голосних та деяких приголосних звуків української мови.
- Користуються різними частинами мови та основними граматичними формами. Вміють будувати речення з 3-5 слів.
- Здатні підтримувати розмову на запропоновану дорослим чи іншою дитиною тему, відповідати на запитання та запитувати інших.
- Можуть передавати кількома реченнями з 3-5 слів свої враження від побаченого та почутого.
- Вміють розповідати по пам'яті добре знайомі невеликі пісеньки, утішки, авторські вірші, переказувати нескладні добре знайомі казки за допомогою дорослого.
- Прагнуть користуватися мовлення у спілкуванні з дорослими та дітьми.
- Вміють вітатися, прощатися, прохати, дякувати, вибачатися та ін.

Дитина у світі мистецтва

Художньо-продуктивне образотворення

- Знають основні кольори (жовтий, червоний, синій).
- Використовують пальчикові, гуашеві, фарби на основі крему тощо, шляхом змішування фарб отримують похідні кольори (зелений, помаранчевий, фіолетови,й коричневий).
- Малюють на різних поверхнях: ватмані, шпалерах, розташованих на столі, стіні, підлозі.

- Малюють під музичний супровід (передають відбитками пальчиків ритм музики).
- Малюють пальчиками, долоньками, ніжками, використовують поролонову губку й широкі пензлі для тонування поверхні.
- Мають уявлення про харчове й солоне тісто як пластичні матеріали; володіють прийомами ліплення: від'єднання частинок від цілого, розплющування, вдавлювання, розкочування, прищипування.

Літературне образотворення

- Позитивно реагують на читання знайомих і нових літературних творів.
- Відгукуються на зміни в тональності та тембрі голосу дорослого при промовлянні літературних текстів.
- Виражають своє ставлення до персонажів художніх творів.
- Коментують події, зображені на ілюстраціях до знайомих творів.
- Із задоволенням промовляють забавлянки, примовлянки, пісеньки, колискові, вірші за дорослим, супроводжуючи відповідними рухами.
- Цікавляться книгами, уміють бережно з ними поводитися.

Музика

- Пізнають добре знайомі пісні й музичні твори та емоційно реагують на них.
- Проявляють зацікавленість до нових творів.
- Розрізняють висоту звуків (високий – низький).
- Разом з педагогом підспівують музичні фрази.
- Виконують не складні музично-ритмічні рухи (плескання в долоні, притупування, рухи зап'ястями рук), узгоджують рухи відповідно до характеру музики та її змін.

Театральне образотворення

- Емоційно відгукуються на театралізоване дійство (у дома, закладі дошкільної освіти, театрі).
- Концентруються на персонажах театральної постановки, демонстрованої дорослим.

- Сприймають зміст вистави у виконанні вихователів, батьків, акторів.
- Із задоволенням беруть участь в ігрових заняттях Дитячої академії уважного глядача та студії «Маленький актор».

ІІ молодша група (четвертий рік життя)

Фізична культура

- За нагадуванням дорослих діти намагаються зберігати правильну поставу у процесі різних видів діяльності; намагаються бути охайними, володіють елементарними навичками особистої гігієни та самообслуговування; мають елементарні знання про гігієну тіла та предмети оточення, про основні чинники здоров'я; із задоволенням беруть участь у загартувальних процедурах.
- Знають назви фізичних вправ, усвідомлюють їх значення для фізичного розвитку та власного здоров'я; мають уявлення про послідовність і техніку виконання рухів; усвідомлюють необхідність рівно тримати спину для зовнішньої краси тіла у руховій та інших видах діяльності; знають назви предметів, обладнання, способи і правила користування ними; ходять та бігають з вільними рухами рук, під час ходьби узгоджують рухи рук і ніг, дотримується напрямку, рухається за сигналом; уміють приймати вихідне положення для стрибка в довжину з місця, відштовхується обома ногами, приземлюються на обидві ноги з виносом рух уперед; володіють навичками повзання, пролізання, підлізання, лазіння, перерізання у своєму індивідуальному темпі; виконують катання, кидання, ловіння м'ячів однією та двома руками, можуть ходити по зменшення площі опори, переступати через предмети; загальнорозвивальні вправи виконують разом із вихователем, одночасно починають і закінчують вправи за сигналом; у рухливих іграх цікавляться самим процесом виконання рухових ігрових дій; володіють навичками шикування та перешикування, стають у колону за вихователем, у пари, коло, врозтіч (за орієнтиром); виявляють

узгодженість дій та пересувань; уміють змінювати швидкість під час бігу, починають виявляти спритність, силу, гнучкість під час виконання рухових дій; активно використовують набуті рухові уміння у самостійній руховій діяльності в природному оточенні.

- Мають потребу у руховій діяльності, висловлюють бажання спільно з однолітками виконувати рухові дії, позитивно ставляться до занять фізичними вправами; у рухливих іграх виявляють позитивні емоції, кмітливість, грають дружно; виявляють сміливість, витримку, наполегливість у рухливій діяльності; намагаються дотримуватись норм товариських та доброзичливих взаємин з однолітками; прагнуть допомогти одноліткам, заспокоїти; цінують доброзичливе ставлення до себе дорослих та однолітків, емоційно реагують на похвалу, радісно її сприймають.

Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі

- Порівнюють контрастність за кількістю множини (один – багато, багато –мало), використовують способи прикладання і накладання елементів однієї множини на елементи другої множини.
- У побуті використовують лічбу предметів (1 2 3).
- Уміють обстежувати предмети, називаючи їх величину, показувати жестами величину предметів.
- Знають назви об'ємних (куля, куб) та площинних (круг, квадрат) геометричних фігур.
- Уміють визначати особливості геометричних фігур способом прокочування їх по столу.
- У побуті групують предмети за формою, величиною, кількістю.
- У мовленні діти вживають терміни які визначають положення предметів у просторі та напрямки руху.
- Діти визначають частини доби на основі спостережень за природними ознаками.

Екопростір розвитку дитини

Предметний світ

- Виявляють допитливість у пізнанні предметів та їх властивостей.
- Знають назви предметів побуту, їх призначення, можуть охарактеризувати основні частини предмета, його властивості.
- Виокремлюють, порівнюють і групують предмети за певною ознакою.
- Обережно користуються предметами побуту, знають які з них можуть бути небезпечними при неправильному використанні.

Соціальний світ

- Виявляють інтерес, увагу до людей у соціальному довкіллі.
- Вміють налагоджувати та підтримувати взаємодію з дорослими та дітьми в різних видах діяльності .
- Знають елементарні моральні правила взаємодії з іншими людьми в різних ситуаціях життєдіяльності, вміють дотримуватися цих правил.
- Мають уявлення про сім'ю, обов'язки та потреби членів сім'ї, родинні стосунки.
- Виявляють співчуття, співпереживання, турботу, повагу, почуття любові, симпатію, прихильність до знайомих та незнайомих людей.
- Знають правила культурної поведінки.
- Мають уявлення про правила безпечної поведінки на вулиці, в місцях загального користування, вміють їх дотримуватися.
- Знають правила поведінки з чужими людьми, на проїжджій частині дороги, з предметами побуту, вміють їх дотримуватися.
- Мають уявлення про різні види діяльності людей, результати їхньої праці.
- Знають назви та основні трудові дії професій, за якими мають можливість спостерігати.
- Виявляють інтерес до трудової діяльності, бажання брати участь у простих трудових діях дорослих.
- Виявляють ініціативність та самостійність у забезпеченні власних побутових потреб, вміють виконувати прості доручення.
- Докладають зусиль для досягнення позитивного результату праці.

Природний світ

- Здатні помічати красу природи та емоційно реагувати на неї.
- Уміють обстежувати об'єкти та явища природи за допомогою органів чуття.
- Розрізняють і правильно називають об'єкти і явища природи, доступні для сприйняття.
- Вивчають і називають характерні ознаки природних об'єктів і явищ.
- Допомагають у догляді за рослинами та тваринами, підтриманні чистоти довкілля.

Гра дитини

- Знають, впізнають і називають різні види іграшок.
- Використовують іграшки відповідно до призначення та змісту.
- Беруть участь у різних видах ігор.
- Взаємодіють у грі з партнером, розрізняють емоції радості, суму, здивування, злості.
- У власній грі відтворюють знання та моральні уявлення, задовольняють інтерес до навколишнього середовища.
- Самостійно реалізують власні ігрові задуми, обирають ігри, іграшки.
- Відображають у грі реальні та уявні події з життя особистого та людей з найближчого оточення.
- Прагнуть дотримуватися правил гри.
- Виявляють інтерес і бажання до відображення широкого кола об'єктів довкілля, використовуючи при цьому попередньо набутий досвід діяльності з різними конструкторами (зокрема LEGO) природними та штучними матеріалами.
- Уміють виконувати обрану роль, добирати атрибути та іграшки до неї, використовувати предмети замінники.

Комунікативний розвиток особистості

- Здатні сприймати і відтворювати усне мовлення, розрізняти і відтворювати всі звуки, чітко вимовляти всі звуки української мови.
- Вміють вживати усі частини мови, узагальнюючі слова, синоніми, антоніми, спільнокореневі слова тощо.

- Будують речення (прості і складні) зі сполучниками, прийменниками та без, нескладний діалог з дорослим і дитиною на запропоновану тему.
- Вміють ставити запитання та адекватно відповідати на запитання інших.
- Переказують зміст знайомих літературних творів.
- Складають короткі описові та сюжетні розповіді.
- Здатні активно спілкуватися з дорослими й дітьми у спільних іграх та різних життєвих ситуаціях з використанням формул мовленнєвого етикету.
- Вміють чітко пояснити свою думку іншим людям й адекватно сприймати інформацію від партнера зі спілкування.

Дитина у світі мистецтва

Художньо-продуктивне образотворення

- Знають основні кольори та створіть палітру, змішуючи фарби.
- Використовують білу фарбу для отримання різних відтінків кольору.
- Малюють пальчиками, долоньками, ручками і ніжками.
- Використовують різні предмети для штампування.
- Тонують поверхню за допомогою губки.
- Використовують для малювання папір, шпалери, великі картонні коробки тощо.
- Малюють на зволоженому папері.
- Передають штрихами, мазками, відбитками фарби ритм музики.
- Створюють індивідуальні роботи.
- Беруть участь у колективній роботі.
- Досліджують властивості паперу.
- Користуються клейстером, намащують поверхню.
- Виготовляють кульки з м'якого паперу шляхом розривання на дрібні частинки та скочування, сортують їх за кольорами, наклейок їх на шаблон з контуром зображення.
- Використовують ватні диски як основу художнього образу.
- Досліджують натуральні пластичні матеріали.
- Використовують різні прийоми ліплення.

- Користуються підставкою, стеками.
- Допомагають прибирати після занять.

Літературне образотворення

- Емоційно сприймають розповіді дорослого, прислухаються до інтонації голосу, слів та висловлюють власне ставлення до літературних творів, їх персонажів.
- Спроможні уважно слухати і розуміти зміст забавлянок, примовлянок, пісеньок, колискових, загадок; усвідомлюють коли їх доречно застосовувати.
- За допомогою дорослого або самостійно відтворюють тексти малих фольклорних жанрів і віршів.
- Прагнуть до індивідуального й колективного розглядання ілюстрацій до творів.
- Знають зміст коротеньких народних казок, «читають» їх у книзі.
- Проявляють інтерес до книги і дитячих журналів, розуміють правила поводження з ними.
- Створюють в уяві образ літературного героя та можуть передавати його особливості доступними засобами.

Музика

- Слухають музику від початку до кінця, запам'ятовують та впізнають знайомий музичні твори.
- Проявляють емоційний відгук на музичні твори, елементарні судження про настрій та характер музики або пісні.
- Демонструють диференційованість сприйняття музики, відрізняють окремі засоби музичної виразності.
- Розрізняють двочастинну та одночастинну форми музичних творів, реагують на їх зміни.
- Розрізняють прості жанри.
- Проявляють уміння співати разом з дорослим і дітьми протяжно та ритмічно пісні, одночасно починаючи та закінчуючи виконання пісні.

- Розрізняють танцювальний, пісенний і маршовий метроритм, передають їх у рухах.
- Проявляють активність у музичних іграх, виконують елементарні танцювальні рухи, рухаються під музику з предметами.

Театральне образотворення

- Емоційно відгукується на театралізоване дійство.
- Уважно сприймає зміст вистави у виконанні вихователів, батьків, акторів, концентрують увагу на персонажах театральної постановки.
- Із задоволенням беруть участь в ігрових заняттях Дитячої академії вдячного глядача та студії «Маленький актор».

Середня група (п'ятий рік життя)

Фізична культура

- Мають знання про основні засоби загартування, основні методи і прийоми оздоровлення, уміють самостійно виконувати найпростіші загартувальні процедури, допомагають одне одному; володіють знаннями про гігієну тіла, предметного оточення, про основні чинники здоров'я та необхідність дбайливого ставлення до власного організму; за нагадуванням дорослих зберігають правильну поставу у процесі різних видів діяльності; володіють необхідними навичками особистої гігієни та самообслуговування.
- Знають основні види фізичних вправ, їх значення; знають елементи техніки виконання рухів; знають назви та правила використання фізкультурного; обладнання усвідомлюють необхідність збереження правильної постави; приймають правильна вихідне положення для виконання стрибка у довжину з місця, у глибину; володіють навичками різних видів лазіння у своєму індивідуальному темпі; правильно кидають м'яч; орієнтуються у просторі; самостійно за показом і вказівкою вихователя виконують загальнорозвивальні вправи, дотримуються напрямку руху окремих частин тіла;

володіють навичками шикування в шеренгу, колону за зростом, перешикування в дві-три колони за ланковими, за орієнтирами та без них; виявляють спритність, швидкість, гнучкість, силу під час виконання загальнорозвивальних вправ, основних рухів, рухливих іграх цікавляться результатом своїх дій; беруть участь в іграх змагального характеру, виявляють бажанням обговорювати та планувати разом з дорослими спільну рухову діяльність; активно використовують набуті рухові уміння у самостійній руховій та інших видах діяльності в природному оточенні.

- Мають потребу у руховій діяльності, виявляють інтерес до занять з фізичної культури; активно беруть участь в рухливих іграх, вправах спортивного характеру, виявляють позитивні емоції, самовладання, уміють гратися разом, узгоджуючи рухові дії з рухами інших дітей, грають за правилами; виявляють почуття товариськості, співчуття до своїх однолітків; виявляють старанність у виконанні рухів для отримання позитивної оцінки дорослого.

Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі

- Виявляють інтерес до виконання завдань сенсорно-пізнавального розвитку в самостійній діяльності та під час організованої діяльності.
- Встановлюють зв'язки між властивостями предмета і його призначенням, виявляють найпростіші залежності предметів.
- Використовують уміння простежувати зміни предметів за однією-двома ознаками в конкретних життєвих ситуаціях.
- Підпорядковуються змінам видів діяльності протягом дня, складають елементарний план власних дій, визначають порядок виконання доручень або інших побутових справ.
- Орієнтуються на ігровому майданчику та в груповій кімнаті, дотримуються порядку розташування речей у шафці для роздягання, знають, чиї шафки знаходяться поряд, ближче, далі.

- Використовують кількісну та порядкову лічбу у власних пізнавально-дослідницьких діях та продуктивній діяльності.
- Виявляють пізнавальний інтерес до математики, математичних дій та пошуку математичного змісту в найближчому довкіллі й повсякденному житті.

Екопростір розвитку дитини

Предметний світ

- Виявляють пізнавальну потребу у поглибленні знань про предметний світ.
- Мають елементарні уявлення про те, як створюються предмети, з яких частин складаються, які матеріали використовуються для їх виготовлення.
- Розуміють взаємозв'язок між властивостями предметів, навколишнім середовищем та діяльністю людини.
- Цікавляться практично-перетворювальною діяльністю дорослих, мають бажання пізнавати та відкривати властивості предметів, альтернативно застосовувати у власній діяльності.
- Виявляють обізнаність щодо правил користування різними предметами, бережливо ставитися до своїх речей.

Соціальний світ

- Виявляють інтерес до світу людей, готовність до міжособистісних стосунків.
- Розуміють моральний зміст правил налагодження і підтримки позитивних стосунків між людьми, дотримуються моральних правил у взаємовідносинах з дорослими та дітьми.
- Вміють визначати і назвати моральні якості за результатами вчинків, поведінки дітей і дорослих, співвідносити власну поведінку з моральними еталонами.
- Розуміють наслідки прояву моральних і аморальних якостей людини, доцільність, красу моральних вчинків.
- Оцінюють дії, вчинки дітей та дорослих з позиції засвоєних моральних правил.

- Володіють основами культурної поведінки, культурою міжособистісних стосунків.
- Розуміють цінність взаємодії з дітьми та дорослими, виявляють до них симпатії, співчуття, співпереживання, прихильність, турботу.
- Мають знання про найближче оточення та рідну країну.
- Виявляють інтерес до минулих і сучасних подій на рідній землі.
- Виявляють почуття любові до рідного довкілля, пошани до нього.
- Знають правила безпечної поведінки на вулиці, в місцях загального перебування, під час користування предметами побуту, вміють їх дотримуватися.
- Розуміють користь та потенційну небезпеку вогню, необхідність дотримання правил поводження з ним, дотримуються їх в різних ситуаціях життєдіяльності.
- Мають первинні економічні знання.
- Цікавляться працею дорослих, знають назви професій, трудові дії, розуміють і цінують результати праці.
- Виявляють ініціативність, самостійність у різних видах трудової діяльності.
- Володіють навичками самообслуговування, господарсько-побутової праці, праці у природному довкіллі.
- Докладають зусиль для досягнення позитивного результату праці.

Природний світ

- Вміють помічати красу природи та емоційно реагувати на неї.
- Вміють обстежувати об'єкти та явища природи за допомогою органів чуття.
- Знають назви рослин і тварин своєї місцевості.
- Вміють розрізняти дерева, кущі, трав'янисті рослини.
- Вміють визначати і назвати характерні ознаки природних об'єктів і явищ; основні частини рослин, їх призначення, особливості побудови тіла тварин, що живуть у різних умовах.

- Мають сформовані трудові уміння догляду за рослинами та тваринами, підтримання чистоти довкілля.

Гра дитини

- Зацікавлено ставляться до ігрової діяльності, беруть участь у різних видах ігор.
- Використовують іграшки відповідно до їх призначення та змісту.
- Використовують власний досвід для створення ігрових задумів, реалізують у них свої пізнавальні, комунікативні потреби.
- Дотримуються рольових способів поведінки, норм та етикету спілкування.
- Розпізнають емоції партнерів по грі, вчаться аналізувати їхню поведінку.
- Групують предмети за заданими ознаками, виокремлюють спільне та відмінне, розташовують предмети у порядку збільшення або зменшення, використовують у мовленні числівники, орієнтуються у часі.
- Створюють власні іграшкові будівлі за зразком, умовою, задумом; добирають необхідний матеріал, деталі; використовують різні способи створення будівлі та елементи оздоблення.
- Виявляють творчість, імпровізацію, пропонують оригінальні ідеї для покращення гри.

Комунікативний розвиток особистості

- Вміють слухати і чути звуки природи, довкілля, звуки мови, інтонації мовлення, розрізняти та наслідувати їх.
- Говорять чітко, виразно, володіють силою голосу, різним темпом мовлення.
- Вживають різні типи речень, будують їх за допомогою дорослого, а пізніше самостійно.
- Ведуть діалог, дотримуючись теми розмови.
- У розмові з дорослими та дітьми вживають слова ввічливості; зрозуміло, чітко пояснюють свою думку іншим людям й адекватно сприймають інформацію від партнера по спілкуванню.
- Переказують добре знайомі та вперше почуті казки та оповідання.

- Складають невеликі загадки-описи, сюжетні розповіді про предмети, іграшки, за картинами, по пам'яті.

Дитина у світі мистецтва

Художньо-продуктивне образотворення

- Знайти різноманітні техніки малювання.
- Користуються петлями, губками.
- Домальовують деталі, зафарбують предмети, не виходячи за контури.
- Експериментують з фарбами для утворення іншого кольору.
- Розташовують зображення на різних поверхнях таким чином, щоб воно мало естетичний вигляд.
- Створюють малюнки, використовуючи різні засоби виразності.
- Проявляють ініціативність у процесі образотворення.
- Передають не лише зовнішні ознаки, а й настрій образу.
- Досліджують властивості різних матеріалів для аплікації.
- Викладають і наклеюють на шаблони паперові кульки, ускладнюють візерунки.
- Користуються ножицями, дотримується правил безпечного вирізання.
- Вирізають по прямій, по косій, по округлій формі.
- Охайно користуються клеєм, пензлем, підставками, серветками.
- Використовують для аплікації готові форми з різних матеріалів.
- Використовують для аплікації залишкові матеріали.
- Самостійно прибирають після завершення роботи.
- Досліджують матеріал для ліплення.
- Використовують під час ліплення раніше засвоєнні прийоми і нові.
- Створюють вироби які можна використовувати для гри.
- Працюють з харчовим тістом.
- Декорують свої вироби.
- Обирають матеріали для реалізації творчого задуму.
- Обговорить ззаду і визначають шляхи його реалізації.

Літературне образотворення

- Виявляють інтерес до літературних творів найдоступніших для розуміння жанрів, Слухають їх із задоволенням, за потреби звертаються до дорослого із проханням почитати.
- Емоційно реагують на читання художніх текстів або унаочнення їх за допомогою певних видів театру.
- Розрізняють малі форми фольклору, доречно вживають їх у своєму мовленні.
- Мають уявлення про творчу працю поетів і прозаїків, знають авторів і назви найулюбленіших творів.
- Здатні відповідати на рефлексійні запитання до тексту, аналізувати поведінку персонажів, емоційно передавати своє ставлення до змісту творів, зіставляти себе із певними літературними героями.
- Можуть виразно продекламувати напам'ять 3-5 забавлянок, пісеньок, віршів. Розуміють сюжети народних казок, обігрують їх.
- Мають інтерес до книг художнього та довідково-енциклопедичного спрямування, розуміють правила поводження з ними.
- Виявляють схильність до художньо мовленнєвої творчості.

Музика

- Уважно слухають музичні твори з початку до кінцяє
- Проявляють яскравий емоційний відгук на характер музики.
- Упізнають пісні за мелодією.
- Розрізняють звуки за висотою.
- Співають протяжно з чіткою дикцією.
- Починають та закінчують спів разом.
- Виконують основні види рухів, основні танцювальні рухи, рухи з предметами.

Театральне образотворення

- Усвідомлюють власні емоційні стани та реакції, почуття та відчуття щодо театральних вистав.

- Озвучують та порівнюють свої емоції з емоціями однолітків, дорослих, персонажів театрального дійства; здійснюють мистецьку рефлексію.
- Налаштовуються на відвідування театру, помічають характерні особливості театру; поєднують особисті бажання й емоційні прояви з повагою до інших людей.
- Здатні створювати міні біографію героя театралізованого дійства, представляти персонаж вербальними і невербальними засобами.
- Уміють використовувати різні атрибути та реквізити для створення певного образу за уявою.
- Із задоволенням беруть участь у мистецьких заняттях Дитячої академії допитливого глядача та Акторської студії.

Старша група (шостий рік життя)

Фізична культура

- Володіють навичками особистої гігієни та самообслуговування, слідкують за чистотою та охайністю зовнішнього вигляду; мають певні знання про засоби загартування; за нагадуванням дорослих та самостійно зберігають правильну поставу в процесі різних видів діяльності;
- Знають слова на позначення предметів, визначень, дій на фізкультурну тематику; володіють фізкультурною і просторової термінологією; мають знання про необхідність збереження правильної постави; ходять та бігають легко, ритмічно; під час стрибків у довжину з місця та у глибину приймають правильне вихідне положення, приземляються м’яко на обидві ноги; виконують різноманітні дії з м'ячем; володіють різними видами та способами лазіння; володіють навичками шикування, рівняння, поворотів, перешикування трійками за орієнтирами та за командою; у рухливих іграх виконують складні рухи з використанням предметів, залюбки беруть участь у естафетах, переживають за команду, докладають

зусиль для внесення власного вкладу у перемогу; уміють виконувати і виконують із задоволенням підготовчі вправи до ігор та вправи спортивного характеру.

- В рухливих іграх, ігрових вправах, іграх та вправах спортивного характеру виявляють активність, організованість, наполегливість, ініціативність; уміють самостійно організувати ігри та вправи; проявляють вольові зусилля, наполегливість у подоланні труднощів у руховій діяльності та досягнення хороших результатів; уміють доцільно використовувати фізичні вправи у самостійні руховій діяльності, намагаються якісно їх виконувати; звертають увагу на красу і ритмічність рухів.

Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі

- Виявляють інтерес до сенсорно-математичних вправ та завдань.
- Знають найпростіші математичні поняття, усвідомлюють та запам'ятовують їх.
- Знаходять власний спосіб вирішення завдань.
- Застосовують домірні прийоми виявлення відношень і закономірностей між предметами та явищами у повсякденному житті.
- Розуміють та використовують у своїй діяльності сенсорні еталони, знають їх назви та слова що їх характеризують.
- Отримують задоволення від пізнання нового, самостійного вирішення складного завдання.

Конструювання

- Знають конструктивні можливості різних матеріалів.
- Вміють створювати власні конструкції з урахуванням умов їх використання.
- Здатні до конструктивної творчості.

Екопростір розвитку дитини

Предметний світ

- Усвідомлюють, що довколишні предметний світ – рукотворний, створений за допомогою праці людини та природних ресурсів.
- Мають елементарні знання про виробництво різних предметів ужитку, технічних приладів та знарядь, засобів пересування та зв'язку, засобів гігієни, оперують їх назвами.
- Виявляють знання про суттєві ознаки й особливості предметів, розуміють взаємозв'язки між властивостями, будовою та матеріалу з якого вони вироблені.
- Помічають красу в побуті, виявляють розуміння естетики рукотворного світу.
- Виявляють інтерес до творчого використання власних набутих знань і вмінь.
- Дотримуються правил безпечної поведінки з предметами побуту.
- Розуміють цінність предметів, бережливо ставляться до чужих та особистих речей.

Соціальний світ

- Мають уявлення про щасливу сім'ю.
- Знають про те що всі люди різні.
- Знають моральні правила міжособистісних стосунків, вміють їх дотримуватися.
- Розуміють власні потреби, можливості компромісу в разі зіткнення інтересів.
- Виявляють навички справедливого оцінювання вчинку інших людей.
- Уміють визначати власну провину, неправоту в суперечливих ситуаціях.
- Виявляють знання про значення та сутність моральних якостей, називають їх.
- Уміють помічати й мотивовано оцінювати прояви моральних якостей у повсякденному житті.
- Знають правила культурної поведінки.
- Уміють розпізнавати емоційні стани інших людей.

- Виявляють навички дотримання ціннісних орієнтацій в різних ситуаціях життєдіяльності.
- Виявляють співчуття, співпереживання, чуйність, уважність, повагу.
- Мають знання про Україну як рідну Батьківщину.
- Виявляють любов, повагу до Батьківщини в різних видах діяльності, вчинках, поведінці.
- Знають свої права, розуміють необхідність виконання обов'язків.
- Знають про особливості поведінки у разі небезпеки.
- Мають навички безпечної поведінки у побуті.
- Уміють користуватися гаджетами, знають вимоги щодо роботи з ними.
- Розуміють сутність елементарних економічних понять.
- Знають про основні професії дорослих, розуміють їх значення для людей.
- Виявляють цікавість, позитивне ставлення до праці, розуміють її необхідність.
- Вміють працювати колективно.
- Дотримуються правил культури праці.

Природний світ

- Емоційно-ціннісно та відповідально ставляться до природи.
- Мають уявлення про природне довкілля як цілісний живий організм, у якому взаємодіють різноманітні об'єкти та явища.
- Здатні самостійно діяти в різних ситуаціях, що вимагають вибору екологічно доцільних дій.
- Обізнані з правилами природокористування та вміють їх дотримуватися.
- Мають синкретичні уявлення про Сонячну систему, планети, Місяць як супутник Землі.
- Володіють трудовими навичками догляду за рослинами, домашніми тваринами.

Гра дитини

- Зацікавлено ставляться до ігрової діяльності, умію дотримуватися правил взаємодії з партнером у грі.
- Беруть участь в різних видах ігор.
- Виявляють інтерес і бажання до відображення широкого кола об'єктів довколишньої дійсності, використовуючи при цьому попередньо набутий досвід діяльності з різними конструкторами (зокрема LEGO), природним та штучним матеріалом.
- Можуть за допомогою гри відновлювати власний емоційний стан.
- Висловлюють емоційно-оцінні судження про спілкування з однолітками.
- Активно відтворюють свої життєві враження у рульовій грі, використовуючи засоби виразності.
- Обирають, підтримують та вибудовують різні сюжети; розгортають, збагачують ігровий задум.
- Можуть виконувати роль за себе та за іншого персонажа.
- Домагаються визнання іншими дітьми своїх успіхів.
- Узгоджують у ході гри бажання та можливості свої та інших дітей.
- Виявляють творчість, імпровізацію, пропонують оригінальні ідеї для покращення гри.
- Обирають для гри безпечне місце та атрибути.

Комунікативний розвиток особистості

- Чітко і правильно вимовляють усі звуки рідної мови.
- Відчувають і відтворюють у мовленні мелодику, тон, темброве забарвлення.
- Мають виразну дикцію.
- Мають інтерес до слова, його значення.
- Вживають усі частини мови, узагальнюючі, багатозначні, спільнокореневі та вставні слова, антоніми, синоніми, образні порівняння, порівняльні звороти із сполучниками.
- Узгоджують у роді, числі й відмінку.

- Використовують у мовленні складні речення із сполучниками тощо.
- Беруть активну участь у діалогах, пологах пізнавального характеру, іграх-драматизаціях та інсценізація, дискусіях.
- Доречно відповідають на запитання різного характеру, вміють переконувати та робити разом з іншими учасниками суспільні висновки.
- Складають описові, сюжетні розповіді на наочній основі та без, по пам'яті, розповідають за власною ініціативою та пропозицією дорослого, завершують повідомлення кінцівкою.
- Здатні до словесної творчості.
- Вміють спілкуватися на рівні партнерських взаємин та взаємоповаги.
- Активно застосовують мовленнєві штампи у різноманітних життєвих ситуаціях.
- При спілкуванні орієнтуються на погляди, думки, почуття інших людей.

Дитина у світі мистецтва

Художньо-продуктивне образотворення

- Володіють альтернативними способами отримання зображень за допомогою незвичних засобів.
- Мають сформовані навички роботи з різними матеріалами.
- Використовують різноманітні поверхні для нанесення зображення.
- Створюють палітру фарб шляхом змішування основних кольорів.
- Мають уявлення про кольоровий спектр.
- Поєднують різні техніки малювання.
- Малюють з натури, за уявою.
- Створюють візерунки на снігу, на піску.
- Використовують силуети різних зображень для обведення пензликами.
- Зафарбовують, тонують поверхні за допомогою губки, малярського валика, створюють тло відповідно до творчого задуму.
- Декорують предмети за мотивами українських народних розписів і сучасних технік.

- Безпечно користуються ножицями.
- Економно використовують залишкові матеріали.
- Урізноманітнюють аплікацію шляхом пошуку альтернативних варіантів отримання паперових деталей.
- Володіють технікою силуетного вирізання.
- Володіють елементарними навичками техніки квілінгу.
- Самостійно обирають образ і доцільні матеріали для ліплення.
- Використовують відомі раніше та нові навички способів ліплення.
- Володіють декоративними прийомами ліплення.
- Усвідомлюють значущість зусиль для отримання позитивного результату.
- Розрізняють картини різних жанрів.
- Вирізняють засоби виразності.
- Емоційно відгукується на твори живопису.
- Виявляють ставлення до творів мистецтва у судженнях, розмірковуваннях, враженнях.
- Виконують персональні роботи й уміють домовлятися, ділитися творчим задумом.
- Виявляють самостійність та творчість.
- Прибирають за собою після завершення заняття з ліплення, малювання, аплікації.

Літературне образотворення

- Емоційно сприймають літературні твори та висловлюють своє ставлення до них.
- Відчувають образну мову поезії, прози, визначають основні засоби художнього мовлення, тему, зміст, головних персонажів, динаміку розвитку сюжету, мораль.
- Мають уявлення про жанрові особливості літературних творів.
- Готові підтримати бесіду за змістом художнього твору, відповідати на запитання, формувати власні, запитувати.

- Діляться враженнями стосовно сюжету, персонажів на основі рефлексії їхніх вчинків, аргументують свою думку.
- Ознайомленні з історією народження книги, професіями людей, причетних до створення і популяризації книги, різними видами книжки; усвідомлюють, як потрібно користуватися книгою.

Музика

- Уважно слухають музику, розрізняють жанри музичних творів.
- Розрізняють високі та низькі звуки.
- Упізнають пісні за мелодією.
- Співають протяжно без напруження та крику, дикційно чітко промовляють слова, правильно беруть дихання між музичними фразами.
- Вчасно починають та закінчують спів разом з іншими дітьми, узгоджують з музичним супроводом.
- Самостійно змінюють рухи відповідно до тричастинної форми музичного твору.
- Ритмічно виконують рухи відповідно до характеру та засобів музичної виразності у вправі, грі, танці.
- Самостійно інсценують зміст пісні, танців, не наслідуючи інших дітей.

Театральне образотворення

- Позитивно сприймають театральну атмосферу.
- Вміють емоційно реагувати на мистецьку виставу, володіють навичками прояву культурної поведінки в театрі.
- Здатні до мистецької рефлексії.
- Мають уявлення про театр як вид мистецтва та мистецький заклад.
- Орієнтуються у світі театральних професій.
- Делікатно ставляться до інших глядачів і виконавців.
- Разом з дорослими організовують театральний простір у закладі дошкільної освіти.

- Вільно діють з атрибутами та реквізитом, використовують різні види театрів для реалізації творчого задуму та різноманітні засоби для створення театрального образу.
- Застосовують вербальні та невербальні засоби для передачі характеру театральних персонажів.

РОЗДІЛ 8.
ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ІДЕАЛЬНОГО ПЕРШОКЛАСНИКА

Ідеальний першокласник - це дитина, яка має розвинені не тільки академічні навички, але й соціальні та емоційні компетенції.

1. Показники компетентності

- ***Любить навчання***. Ідеальний першокласник цікавиться навчанням та постійно прагне дізнаватися щось нове. Він цінує знання та розуміє важливість освіти.
- ***Комунікабельність.*** Ідеальний першокласник має розвинені соціальні навички та вміє ефективно спілкуватися з однолітками та дорослими. Він вміє слухати та давати відповіді, співпрацювати в групах та вміє вирішувати конфлікти.
- ***Самостійність.*** Ідеальний першокласник має вміння самостійно працювати та приймати рішення. Він вміє самостійно збирати свої речі, виконувати прості домашні завдання та робити висновки.
- ***Емоційна стійкість***. Ідеальний першокласник має вміння контролювати свої емоції та реагувати на стресові ситуації. Він вміє впоратися зі своїми емоціями та знає, як звертатися за допомогою, коли він почувається неспокійним або занадто напруженим.
- ***Вміння слідувати правилам.*** Ідеальний першокласник поважає правила та вміє дотримуватися їх. Він розуміє, що правила допомагають йому та іншим вести себе відповідально та безпечно.
- ***Креативність.*** Ідеальний першокласник має вміння розвинути свою творчість та вміє думати нестандартно. Він може знайти нові шляхи розв'язання проблем, використовуючи свою уяву та творчість.
- ***Здоровий спосіб життя.*** Ідеальний першокласник знає, що здоров'я є важливим фактором для успішного навчання та життя. Він прагне здорового способу життя, включаючи здорову їжу та регулярну фізичну активність.

Загалом, ідеальний першокласник - це дитина, яка має розвинені різні компетенції та вміння, які допомагають їй успішно пристосовуватися до шкільного середовища, навчатися та розвиватися.

2. Наступність ЗДО та ЗОШ

Випускники Пурпурівського ДП в подальшому мають змогу за місцем проживання навчатися в опорному закладі освіти Новомиргородський ліцей №3.

Пурпурівський ЗДО є дошкільним підрозділом Новомиргородського ліцею №3, тому між вищевказаними закладами складено план наступності на навчальний рік, який схвалено педагогічною радою закладу. Завідувач ЗДО затвердив план, директор ліцею погодила його.

Планом наступності передбачено зміст роботи на навчальний рік за такими напрямками роботи як:

- робота з кадрами (спільні заходи, консультування тощо);
- робота з батьками (конкурси, виставки, спільні батьківські збори, засідання батьківського комітету, дні відкритих дверей, зустрічей з цікавими людьми, концерти, свята, пам'ятки-поради, консультації, тощо);
- робота з дітьми (екскурсії, читання художньої літератури про ліцей; бесіди з дошкільниками про навчання в школі; надання інформації про життя дітей-школярів через спостереження за їх діяльністю, бесіди, міні-заняття тощо);
- робота психолога (проведення моніторингу рівня сформованості життєвої компетентності згідно з вимогами освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти України дітей старшого дошкільного віку, психолого-педагогічного консиліуму в групах дітей старшого дошкільного віку з питання готовності дітей до навчання в школі, моніторингу успішності випускників ЗДО тощо);
- управлінська діяльність (забезпечення наступності в роботі дитячого садка та школи, як умови розвитку індивідуальності від 3-6 років, виконання плану наступності ЗДО тощо).

РОЗДІЛ 9.
ПЛАНУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДО У 2025-2026 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

У освітньому процесі закладу реалізується зміст інваріантної та варіативної складової Базового компоненту дошкільної освіти.

Зміст інваріантної складової забезпечується через чинну Освітню програму для дітей від 2 до 7 років «Дитина» (оновлена).

1. Види діяльності

Розподіл занять на тиждень в організованих видах діяльності укладається за змістовними освітніми лініями відповідно до наказа Міністерства освіти і науки України 20.04.2015 №446 «Про затвердження гранично допустимого навантаження на дитину у дошкільних навчальних закладах різних типів та форми власності». Кількість занять інваріантної складової повністю відповідає вимогам наказу. Види діяльності плануються за освітніми лініями: «Ознайомлення із соціумом», «Ознайомлення з природним довкіллям», «Художньо-продуктивна діяльність (музична, образотворча, театральна тощо), «Сенсорний розвиток», «Логіко-математичний розвиток», «Розвиток мовлення і культура мовленнєвого спілкування», «Здоров'я та фізичний розвиток». Реалізація програми передбачає врахування принципу інтеграції освітніх ліній у відповідності з віковими можливостями і особливостями вихованців.

2. Форми організації освітнього процесу

Набуття різних видів компетенцій дитиною дошкільного віку відбувається в різних формах (очна та дистанційна) та видах діяльності (ігровій — провідній для дітей дошкільного віку; руховій; природничій; предметній; образотворчій, музичній, театральній, літературній; сенсорно-пізнавальній і математичній; мовленнєвій; соціокультурній та інших) і вимагає практичного засвоєння дитиною системи елементарних (доступних) знань про себе та довкілля, моральних цінностей, уміння доречно застосовувати набуту інформацію. Протягом дня рівномірно розподіляються всі види активності за основними лініями розвитку залежно від бажань та інтересу дітей.

Тривалість спеціально організованих фронтальних занять становить:

- у групах раньогоьвіку – 10 хвилин;
- у другій молодшій групі – не більше 15 хвилин;
- у середній групі –20 хвилин;
- у старшій групі –25 хвилин.

Тривалість перерв між заняттями – не менше 10 хвилин.

У освітньому процесі використовуються такі форми організації діяльності дітей: інтегровані, комплексні, індивідуальні, індивідуально-групові, групові заняття, а також міні-заняття упродовж дня, заняття за науково-педагогічним проектом «Інтелект України», гуртки за інтересами.

Робота в гуртках за інтересами дітей ЗДО, є самостійною додатковою організаційною формою освітнього процесу. Її мета: задовольняти потреби й зацікавленості дитини до певного виду діяльності, розвивати її природні, загальні та спеціальні здібності; активізувати дитячу творчість, своєчасно виявляти обдарованість. Заняття в гуртках за інтересами планується в другій половині дня. Тривалість гурткової роботи – 15-25 хв. залежно від віку дітей.

Зміст освітньої програми передбачає:

- формування основ соціальної адаптації та життєвої компетентності дитини;
- виховання елементів природо доцільного світогляду, розвиток позитивного емоційно-ціннісного ставлення до довкілля;
- утвердження емоційно-ціннісного ставлення до практичної та духовної діяльності людини;
- розвиток потреби в реалізації власних творчих здібностей.

Реалізацію змісту освітньої програми здійснює команда педагогів: вихователь-методист, вихователі, інструктор з фізичної культури, вихователь з англійської мови, керівник музичний, та медична сестра.

3. Навчальне навантаження

Розподіл занять на тиждень в організованих видах діяльності укладається за змістовними освітніми напрямками відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України 20.04.2015 №446 «Про затвердження гранично допустимого навантаження на дитини у дошкільних навчальних закладах різних типів та форми власності». Кількість занять інваріантної складової повністю відповідає вимогам наказу. Види діяльності плануються за освітніми напрямами: «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному довкіллі», «Гра

дитини», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Дитина у світі мистецтва». Реалізація програми передбачає врахування принципу інтеграції освітніх напрямів у відповідності з віковими можливостями і особливостями вихованців.

Розподіл занять на тиждень на дитину у групах
на 2025/2026 навчальний рік

Види діяльності за освітніми лініями	**Кількість занять на тиждень за віковими групами**				
	II група раннього віку (від 1 до 2 років)	*перша молодша (від 2 до 3 років)*	*друга молодша (від 3 до 4 років)*	*середня (від 4 до 5 років)*	*старша (від 5 до 6 років)*
Ознайомлення із соціумом	1	1	2	2	3
Ознайомлення з природним довкіллям	1	1	1	1	2
Художньо-продуктивна діяльність (музична, образотворча, театральна тощо)	3	4	4	5	5
Сенсорний розвиток	2	2	-	-	-
Логіко-математичний розвиток	-	-	1	1	2

Розвиток мовлення і культура мовленнєвого спілкування	2	2	3	3	3
Здоров'я та фізичний розвиток*	2	2	3	3	3
Загальна кількість занять на тиждень	9	10	11	12	15
Додаткові освітні послуги на вибір батьків	-	-	3	4	5
Максимальна кількість занять на тиждень	9	10	11	12	20
Максимально допустиме навчальне навантаження на тиждень на дитину (в астрономічних годинах)**	1,3	1,4	2,7	4,0	8,3

Навчальне навантаження: тривалість проведення занять — спеціально організованих форм освітнього процесу, що відповідають віковим можливостям вихованців згідно санітарного законодавства.

Безпосередньо освітня діяльність в групах планується як в першій так і в другій половині дня відповідно до розкладу занять на тиждень. Весь освітній процес організується диференційовано з урахуванням віку і індивідуальних особливостей дітей.

4. Форма планування роботи з дітьми

При організації роботи ЗДО всі працівники керуються планом роботи закладу на 2025-2026 навчальний рік, який розглядається на педагогічній раді та схвалюється нею, затверджується керівником закладу.

Форма планування освітньої діяльності - за освітніми лініями (Базовий компонент дошкільної освіти України).

У закладі дошкільної освіти планування та організація життєдіяльності здійснюється за режимними моментами з урахуванням освітніх ліній розвитку, які базуються на інтегрованому підході до організації життєдіяльності дітей, що забезпечує змістовну цілісність, системність, послідовність, ускладнення та повторення програмного матеріалу.

Тип заняття обирає вихователь відповідно до теми та мети.

Рівномірно розподіляються види активності за основними видами діяльності протягом дня в залежності від бажань та інтересу дітей. Крім спеціально організованої навчально-виховної зайнятості передбачається самостійна діяльність дітей: ігри (дидактичні, сюжетно-рольові, рухливі, театралізовані, ігри з піском та водою та ін.); спостереження; пошуково-дослідницька діяльність; самостійна художня діяльність тощо. Згідно з планом вихователя здійснюється індивідуальна робота з дітьми.

Фізичне виховання дітей передбачає проведення:

- ранкової гімнастики;
- гімнастики пробудження;
- занять фізичною культурою;
- рухливих ігор та ігор спортивного характеру;
- загартування;
- фізкультурних хвилинок під час занять;
- фізкультурних пауз між заняттями;
- фізкультурних комплексів під час денної прогулянки (пішохідний перехід);
- оздоровчих заходів з використанням арт-терапевтичних технологій.

Організоване навчання у формі фізкультурних занять проводиться з дворічного віку. Тривалість занять для дітей наступна:

- у віці від 2 до 3 років – 15 хвилин;

- від 3 до 4 років — до 20 хвилин
- від 4 до 5 років – 20-25 хвилин;
- від 5 до 6 років – 25-30 хвилин.

Вихователь планує роботу з дітьми використовуючи 2 види плану: перспективний та календарний, враховуючи вікові особливості дітей та завдання програми «Дитина».

Музичного керівника та інструктора з фізкультури заклад не має, тому перспективні плани свят та розваг на рік складає вихователь і затверджує директор ліцею або/і завідуючий ЗДО, як і перспективні плани роботи з дітьми.

5. Планування роботи з батьками

Питання взаємодії ЗДО і сім'ї знаходиться в полі зору учасників освітнього процесу. Виходячи з позиції, що родина і ЗДО, виконуючи специфічні виховні функції, не можуть замінити один одного і мають взаємодіяти задля повноцінного розвитку дитини-дошкільника, визначені такі аспекти окресленої проблеми:

- етико-педагогічні вимоги до взаємин із дітьми та їхніми батьками;
- умови для спільної роботи сім'ї і педагогічного коллективу ЗДО у формуванні моральних якостей особистості дитини;
- зміст і методи педагогічної освіти батьків;
- співробітництво вихователів дошкільного закладу із сім'єю щодо виховання дошкільників у дусі миру;
- педагогічні умови ефективної взаємодії ЗДО і сім'ї щодо формування у дітей культури здорового способу життя для збереження і укріплення здоров'я;
- особливості взаємодії з батьками дітей раннього віку.

Розуміння того, що саме в сім'ї закладається фундамент повноцінного фізичного і психічного розвитку дитини, спонукає дошкільний заклад до пильного вивчення запитів, потреб і вимог сучасної сім'ї, тобто, до тісної взаємодії ЗДО і родини.

В основу взаємодії сучасного закладу і сім'ї покладається співробітництво. Ініціаторами його встановлення виступає ЗДО, оскільки педагоги професійно підготовлені до освітньої роботи.

Вирішуючи питання педагогізації батьків, слід акцентувати увагу на:

- дитину, як найбільшу цінність, яка виховується відповідно до сімейних традицій;
- батьків (сім`я, родина) – найбільша моральна цінність, оберіг моралі й духовності;
- педагога – професіонала, партнера, який створює дух творчості, спрямовує взаємодію, вчить мистецтву життя, життєвої компетентності.

Щоб найкраще, найвідповідальніше підійти до виховання дитини, батьки разом з вихователями повинні збудувати свої стосунки на принципах взаємної поваги, розуміння важливості один одного і усвідомлення того, що таке партнерство матиме довготривалий вплив, на користь усіх.

Пріоритетні напрямки роботи з батьками:

- всебічне вивчення становища, статусу родини та моделі взаємодії з ними для здійснення диференційованого підходу;
- залучення батьків до співпраці у створенні належних умов для життєдіяльності та розвитку дітей;
- сприяння підвищенню психологічної та педагогічної компетентності батьків щодо розуміння закономірностей розвитку дитини, а також питань навчання і виховання дошкільнят;
- залучення батьків до активної участі в заходах, що проводяться в закладі, формування в них відчуття приналежності до колективу дитячого садка як однодумців і спільників;
- формування усвідомленого розуміння батьками своєї відповідальності за максимальне забезпечення дитині повноцінного життя в майбутньому.

Удосконалювати роботу з батьками - це у разі необхідності вносити зміни, які збагачують зміст і форми роботи, покращують різні її показники, роблять

більш доцільною, сучасною, гнучкою. Процес удосконалення - довготривалий та безперервний.

РОЗДІЛ 10.
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

1. Очнана форма.

У процесі організації освітньої діяльності в очному форматі слід звернути особливу увагу на такий аспект:

при організації освітнього процесу в очній формі або змішаному режимі слід забезпечити безумовне переривання освітнього процесу, що здійснюється в будівлі, приміщенні закладу освіти, у разі включення сигналу «Повітряна тривога» або інших сигналів оповіщення. Учасники освітнього процесу повинні організовано прослідувати до споруд цивільного захисту і перебувати в них до скасування тривоги, за можливості продовжуючи освітній процес в укритті, а після відбою тривоги – повернутися до приміщення закладу освіти, організувавши освітній процес із урахуванням необхідного корегування.

2. Гурткова робота.

Організація патріотичного виховання у контексті розвитку духовного потенціалу особистості дитини дошкільного віку проводиться у формі гуртkової роботи – 1 раз на тиждень, заняття тривали від 15 до 25 хв відповідно до віку дітей. В процесі планування роботи з національно-патріотичного виховання вихователь користується БКДО, Парціальною програмою національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку (авт. Кичата І.І., Каплуновська О.М., Палець Ю.М.; за наукового редагування Рейпольської О. Д.).

3. Використання інноваційних методик та технологій

Нинішня державна політика у сфері освіти в Україні спрямована на реформування галузі. Це вимога часу. Тож кардинально змінюється філософія освіти. Вона орієнтується на потреби XXI століття, і її тенденції відповідають інтересам розвитку людини. Це виразно відобразилося у програмному документі – «Базовому компоненті дошкільної освіти», який поставив за мету «озброїти дитину не тільки системою галузевих знань, скільки наукою життя».

У 2025-2026 навчальному році у ЗДО продовжують впровадження інноваційних технологій в освітній процес. Роботу з цього питання регламентує план роботи, який реалізовує завдання з питання вивчення та впровадження інноваційних методик та технологій в роботу з дітьми.

У поточному навчальному році заклад буде працювати над вивченням та впровадженням таких інноваційних методик та технологій:

№ п/п	Інноваційні педагогічні технології	вікова група
1	Кольорові палички Кюїзенера	Середня, старша
2	Коректурні таблиці Н. Гавриш	Середня, старша
3	Система музичного виховання К.Орфа	Молодша, середня, старша

РОЗДІЛ 11.
МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ НАДАНИХ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Моніторинг в закладі дошкільної освіти проводиться відповідно до: Закону України «Про освіту», Закону України «Про дошкільну освіту», Порядку проведення моніторингу якості освіти та розробленого Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти в закладі дошкільної освіти.

Для організації та проведення моніторингу досягнень дітей дошкільного віку використовується посібник «Моніторинг досягнень дітей дошкільного віку згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти: методичний посібник/за заг.ред. Т.В.Киричук, О.М.Кулик, Н.М.Шаповал.- Тернопіль: Мандрівець, 2021.-184с. та «Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти ECERS -3».

Основні методи проведення дослідження під час моніторингу:

опитування (анкетування, інтерв’ювання), тестування, спостереження за освітнім процесом та освітньою діяльністю у закладах освіти, фокус-група, аналіз документації закладу освіти, аналіз статистичних даних про стан системи освіти за встановленими формами звітності, інші методи, визначені у Програмі.

За результатами здійснення моніторингових процедур педагоги планують корекційну діяльність з дошкільного віку, а також індивідуальну роботу.

ЗДО здійснює планування методичної роботи також з урахуванням цих результатів.

У 2025-2026 навчальному році у закладі буде здійснюватись моніторинг життєвої компетентності дітей дошкільного віку за різними формами дослідження:

- моніторинг основних компетенцій дітей дошкільного віку за Програмою «Дитина».

Мета моніторингу — виявлення ступеня відповідності результатів діяльності ЗДО стандартам і вимогам дошкільної освіти.

Завдання моніторингу :

- безперервно спостерігати за динамікою розвитку ЗДО, своєчасно виявляти зміни і ті фактори, які викликають ці зміни;
- здійснювати тактичне і стратегічне прогнозування розвитку найважливіших процесів у закладі дошкільної освіти;
- підвищувати мотивацію співробітників в галузі забезпечення якості освітніх послуг.

№ п/п	**Заходи**	**Мета**	**Термін виконан**
	Педагогічна діагностика (обстеження) особливості розвитку дітей	Вивчення рівня розвитку дітей за освітніми лініями.	Вересень
		Виявлення рівня реалізації завдань програми.	II полов квітня
		Визначення рівня шкільної зрілості в старших групах.	

1.	2.	Проведення підсумкових занять, індивідуальних бесід з дошкільниками	Визначення рівня розвитку дітей, їх обізнаності	1 раз квартал
	3.	Аналіз планів освітньої роботи з дітьми	Виявлення стану виконання державних вимог дошкільної освіти	щотижне
	4.	Анкетування, тестування педагогів, батьків	Отримання різноманітного емпіричного матеріалу про необхідні аспекти діяльності педагогів, батьків	за потребою протягом року
	5.	Педагогічна діагностика професійної діяльності педагогів	Визначення рівня професійної компетентності педагогів	вересень, травень
	6.	Моніторинг стану захворюваності дітей та відвідування ЗДО	Визначення індексу здоров’я дошкільників	1 раз місяць, 1 на кварта
	7.	Моніторинг фізичного розвитку дітей	Виявлення ефективності розвитку фізичних якостей дітей	вересень, квітень
	8.	Педагогічний аналіз діяльності ЗДО за навчальний рік	Виявлення недоліків та прогнозування вирішення проблем	травень, серпень

Основні політики забезпечення якості освітньої діяльності та якості освіти в ЗДО

Основними політиками забезпечення якості освітньої діяльності та якості освіти в ЗДО є:

- забезпечення публічної інформації про діяльність закладу освіти (ст. 30 Закону України «Про освіту»);
- дотримання принципів академічної доброчесності у діяльності педагогічних працівників (ст. 42 Закону України «Про освіту»);
- запобігання та протидія булінгу (цькуванню);
- створення умов щодо професійного зростання педагогічних працівників (постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників (зі змінами).

2. Основні процедури вивчення якості освітньої діяльності в ЗДО

Основними процедурами вивчення якості освітньої діяльності в ЗДО визначено:

- відстеження рівня розвитку дітей старшого дошкільного віку відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти;
- внутрішній моніторинг якості освіти;
- самооцінювання освітньої діяльності.

Відстеження рівня розвитку дітей старшого дошкільного віку здійснюється відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти. У якості інструментарію використовуються карти спостереження.

Для забезпечення об’єктивності та достовірності даних важливо дотримуватись принципів академічної доброчесності, у тому числі справедливого оцінювання.

Внутрішній моніторинг якості освіти здійснюється відповідно до статті 48 Закону України «Про освіту», наказу Міністерства освіти і науки України від 16.01.2020 № 54 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти». Для проведення внутрішнього моніторингу розробляється відповідна програма.

Самооцінювання освітньої діяльності включає:

- самооцінку показників освітньої діяльності та управлінських процесів у ЗДО;
- оцінювання педагогічними працівниками своєї діяльності.

3. Очікувані результати щодо реалізації системи внутрішнього забезпечення якості освіти

1. Отримання об’єктивних даних про якість освітньої діяльності та управлінських процесів у ЗДО.

2. Підвищення якості освіти в ЗДО на основі прийняття ефективних управлінських рішень.

3. Створення атмосфери довіри до ЗДО серед педагогічних працівників та батьків вихованців.